

Фото Олександра Клименка

Близько сотні студентів вийшли на пікет протесту в понеділок під будівлю Верховної Ради. Вони протестували проти нового закону про освіту, а також проти наміру скоротити у школах кількість годин на викладання української мови. Протестувальники вкотре вимагали відставки міністра освіти Дмитра Табачника

«Табачна» КОНТРреволюція: українську мову й літературу урізати, над «Історією України» «подумати»...

Днями в ЗМІ з'явилося повідомлення про чергову антиукраїнську зазірку одіозного міністра освіти регіонала Дмитра Табачника. В очолюваному ним відомстві готують нові шкільні програми, і в них для старших класів передбачається значне скорочення годин для викладання української мови й літератури, а предмет «Історія України» хочуть взагалі вилучити зі шкільної програми, «вливши» українську історію в якийсь «інтегрований» курс все-світньої історії. Це при тому, що історію України як окремий шкільний предмет вивчали навіть у Радянському Союзі.

Невдовзі з'явилися пояснення і самого міністра. Табачник спростовує цю інформацію, принаймні заявляє, що остаточне рішення ще не ухвалено, щодо предмета «Історія України» — його взагалі не вилучатимуть зі шкільних програм, а щодо пропозицій зі скороченням уроків мови й літератури в Міністерстві ще визначаються.

Але крапку ставити зарано, немає диму без вогню. Подібні проекти все-таки виношуються, хоч Табачник і заявив, що не в їхньому Міністерстві: «Цей проект розробляє група вчених Національної академії педагогічних наук і потім, після закінчення його підготовки, він буде переданий у Міністерство й виставлений для обговорення».

Говорячи про скорочення кількості уроків української мови й літератури, Табачник пояснив, що подібні пропозиції справді розглядатимуться: «Не пам'ятаю конкретних цифр, але скорочення можливі, серед іншого вони можуть торкнутися української мови й історії. Робиться це з двох причин. По-перше, щоб один урок на тиждень заощадити для поглибленого вивчення інформатики. Друга причина — це плани введення уроків ще

однієї іноземної мови... Для інформатики й другої іноземної мови потрібні додаткові години, але додати 9—10 уроків на тиждень не дозволяють фізіологічні норми. Тому на певні скорочення Міністерство, можливо, піде».

Отже, задум скоротити вивчення державної української мови та літератури, скоротити чи й вилучити як окремий предмет історію України все-таки виношується. Прикро, що до цього причетна Національна академія педагогічних наук, а в Міністерстві охоче беруться за обговорення цих зазірок. І якщо вже розширювати вивчення інформатики й іноземних мов, то чому за рахунок української мови й історії? Тим більше, що водночас з'явилась інформація, що Міносвіти, попри «фізіологічні норми», все-таки планує збільшити загальну кількість навчальних годин для старшокласників. Тож може знайтися місце для інформатики й іноземних мов без урізання рідної мови та історії?

Ось як прокоментували ці випадки Академії та Міністерства відомі науковці.

Олександр ПОНОМАРІВ, доктор філологічних наук, професор, заступник голови ВУТ «Просвіта» ім. Тараса Шевченка:

«Про викладання рідної мови в Україні не можна говорити так, як в інших країнах. Адже ні у Франції, ні в Англії, ні в Німеччині немає жодних проблем із володінням і користуванням державною мовою. В Україні й досі в повному обсязі не виконується закон про державність української мови. Українській мові досі не повернуто тих функцій, яких її позбавили в колишньому Радянському Союзі. У Верховній Раді, а також у місцевих радах, особливо на сході й півдні України, розперезалися антиукраїнські сили, які прагнуть ще більше звужити рамки вживання української мови. Заява міністра освіти і науки Дмитра Табачника — продовження цієї антиукраїнської політики.

Іноземні мови, звичайно, треба вивчати, але не за рахунок української мови».

Іван ЮЩУК, професор, заслужений діяч науки і техніки, відмінник освіти України:

«Що б не робила людина, вона ставить перед собою якусь мету. Днями стало відомо, що міністр освіти Д. Табачник спроектував наказ щодо нових типових навчальних планів у середній школі. Кількість уроків української мови, за цим наказом, скорочено до двох на тиждень, зменшено кількість годин на вивчення української літератури. У початковій школі це зроблено ще раніше. Чому, з якою метою? Чи словесність уже раптом стала другорядною в системі освіти?

Великий педагог К. Ушинський вважав, що «серед інших предметів вивчення

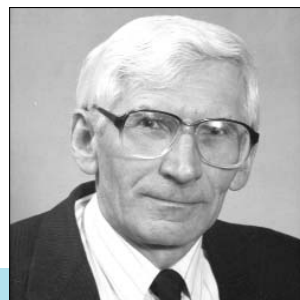
Закінчення на стор. 2

ПРО ВІРНИХ І «НЕВІРНИХ»...

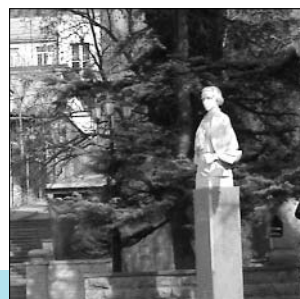
4

БІОЛОГІЧНІ ДОСЛІДИ НАД ЛЮДЬМИ

6

ЛЕСЯ УКРАЇНКА В БАЛАКЛАВІ

10

ДО РЕЧІ

Латвія дала відкоша російській мові

У Латвії підведено підсумки референдуму про статус російської мови в країні. Майже 75 % виборців проголосували проти того, щоб російська стала в Латвії другою державною мовою.

«Дякую усім, хто став на захист державної мови і Латвії як єдиної країни у світі, де латиська мова, народні традиції і все латиське може існувати, розвиватися та об'єднувати всіх, хто є істинними патріотами цієї країни, — сказав президент Латвії Андріс Берзіньш. — Я дякую всім, хто зумів зберегти в розпеченій атмосфері референдуму холоднокровність і толерантність, не піддався на провокації і розпалювання ворожнечі. Водночас нам треба пам'ятати, що референдумом нічого не закінчується.

Усі, хто хочуть тут жити в умовах взаємоповаги й розуміння, повинні негайно почати дискусію, діалог про те, як здолати підозри, образи і непорозуміння».

Павло МОВЧАН: «Тільки мова животворить»

Для нас, українців, День рідної мови — щодень, 365 днів на рік, а у високосному, як нині, й на день більше. Саме тому ми маємо робити не лише День рідної мови, а час, період. Що таке рідна мова? У трактуванні Огієнка, це відчуття належності до великого роду. Що таке родові прив’язки? Це означає, що ти не сам по собі на цьому світі з’явився, що, завдячуючи роду і певним генам, ти є таким, як є, вони тебе сформували. А у зв’язку з тим, що (це засвідчив Гумбольдт, і Потебня підтверджує) мовний апарат формується ще в лоні материнському, ми сформовані бути носіями рідної мови. Інша річ, як нам вдається чи не вдається реалізувати це своє ество, свою природу. Рідномов’я — це глибина віків, зануреність у всі часи, весь багаж інформативний, який маємо і який передається через генну структуру. Він нас зобов’язує бути тим, ким ми явлені Богом. Отже, це Господня космічна програма, і той, хто відступає, себе обкрадає. Бо тільки в рідній мові людина реалізовує себе як творча особистість. Тільки в повноті мовного середовища людина виявляє всі свої позитивні якості. Вона може досягти нечуваних творчих висот саме в рідномов’ї. Тому мова — не тільки комунікативний засіб, а значно більше. Це програма бути собою і реалізовувати себе.

А якщо цього немає, якщо нас обмежують, то обмежують наші можливості, творчі параметри, творчу енергію. Обмеження це неймовірно ущербне, і тому багато серед українців носіїв оцього комплексу меншовартості. Він походить від мовної ущербності.

Щоб уникнути цього, і велася постійна боротьба за своє право

на мову, за свою територію. Бо слово і ландшафт взаємопов’язані, вони створюють нерозривну єдність — космологос. Слово накладається на ландшафт, на небо, на все. Тому і освоювався весь цей простір, усі ці параметри світу українцем довго й послідовно, називаючи траву споришем чи лепехою, сузір’я Стожаром чи Волосожаром. Тобто мікро- і макрокосмос освоювався через слово, і він є, він сформований, нам треба повертати його. Якщо ж ми будемо запозиченими, то будемо весь час у наймах — чужого слова, чужої ідеології, чужого духу. Бо тільки слово животворить.

І ось така боротьба йде проти нашої української мови, нашої рідної церкви. Рідномов’я — це якраз і віра, і слово, і Господь Бог, і програма його, і наш обов’язок. Чи дійде це до тих, хто Україну перетворює тільки на територію зиску, бізнесу? Вони користуються чужою мовою і вважають, що, набуваючи великі капітали, набувають і духовні капітали. Все це спростовується. І поміняється бурхливість африканського світу, який каже, що сьогодні немає ustalених норм. Вважалося, що Єгипет, араби — це нація, яка живе виключно за звичаєвим правом, і всі повинні шанувати владу, але вони показали, що ні! Перекидаються всі поняття. І той, хто думав, що, маючи статки, диктуватиме абсолютній більшості свою волю, помиляється. І поміняється сьогоднішня влада. Не втримається ні золотими унітазами, ні золотими бильцями не підтримати себе. І жоден багнет не підтримає їх, бо він безсилий, як показав час, проти космічної програми. Я підключаю зараз такі категорії, як Космос, Бог, тільки тому, що,

справді, хто може протидіяти, якщо це Господній проєкт, якщо це вселенський проєкт — бути українцем. Ті, хто чинить спротив, розуміють, що ми тоді стаємо господарями на своїй землі, тоді ми не ущербні, ми конкурентні, творчі, перемагатимемо їх усюди, ми самодостатні в усіх площинах — економічних, духовних. А самодостатність — це Богорівність, тобто відповідальність перед найвищою силою. І тому для мене це істини, які не підлягають ні ревізії, ні якимось компромісам.

Політкоректність у розмові про мову недоцільна. Поліетнічність і полікультурність вмерли у Британії, коли торік були бунти, вони ще раніше вмерли у Франції.

А щодо нашої української історії, яку хочуть “сховати”? Це постійні намагання людини, яка, безперечно, виконує вказівки Москви. Людини, яка й далі хоче формувати з українця гомо-советікус, яка від комуністичної партії була депутатом, і, здається, залишається ним у Криму. Взагалі абсурдно говорити про цю постать.

Нація повинна захищатися. У мові ж захист — це захист власної перспективи, гідності, честі, історії, рідномовності, прив’язаності до роду.

«Табачна» КОНТРреволюція

Закінчення. Початок на стор. 1

немає жодного такою мірою здатного розвинути людину, як вивчення мови”. І літератури, до речі, теж. “Викладання мови, — писав великий педагог В. Сухомлинський у статті “Слово рідної мови”, — це майстерність творення людської душі, бо воно є найніжнішим, найтоншим діткненням до серця дитини. Викладання мови — це людинознавство, бо в слові поєднуються думка, почуття, ставлення дітей до всього навколишнього світу. Викладання мови — це й суспільствознавство, бо в слові закарбовані століття життя й боротьби народу, його мужність і слава, надії і сподівання”.

Міністр освіти Д. Табачник не такий уже й невіглас, щоб не розуміти цього. Навпаки, він це добре розуміє і тому намагається принизити українську мову, розправитися з нею, щоб дебілізувати українців. Це його постійна мета. Але ні Петру I, ні Катерині II, ні жандарму Валуєву, ні Суслову з компанією не вдалося затоптати, знищити українське слово й прагнення українців бути самими собою, бути українцями. Не вдається цього й підсланому панові Табачнику. Це дух, що “ні попівськії тортурі, ні тюремні царські мури, ані війська муштровані, ні гармати лаштовані, ні шпійонське ремесло в гріб його ще не звело” (І. Франко). І не зведе його ніколи.

Віталій ДОНЧИК, академік:

“Можливо, ці задуми міністра й регіоналів пов’язані з наближенням парламентських виборів. Регіонали розуміють, що чимало виборців за жодних обставин і так не голосуватимуть за них, тому хочуть зосередитися на вибор-

нях, які їх завжди підтримували насамперед на Донбасі. Розрахунок такий: це, мовляв, зрусіфікований регіон, і виборцеві тут байдуже, що чиниться черговий наступ на українську мову, тому електорат після таких кроків вони не втратять. Але регіонали дуже помиляються. У виборців Донбасу зараз на першому плані не мовні, а соціальні проблеми. Вони тут дуже гострі, виборці критично налаштовані до влади, і спекуляції з мовного питання не додадуть голосів і тут”.

Опозиція пропонує звільнити Табачника

Фракції опозиції рекомендують президенту звільнити міністра освіти Дмитра Табачника. Про реєстрацію відповідної постанови від фракції БЮТ та НУНС у понеділок повідомив віце-спікер Микола Томенко.

“Постанова стосуватиметься рекомендацій щодо звільнення міністра освіти Дмитра Табачника за системну антиукраїнську діяльність. Хоча мої колеги кажуть, що там уже накопичилося стільки корупційних справ, що можна було б і кримінальну справу відкривати”, — зазначив він.

Крім того опозиціонери вимагатимуть від уряду відкликати його проєкт закону про освіту, оскільки “він спрямований лише на те, щоб Міністерство могло керувати вишами і брати хабарі за певні рішення”. За словами Томенка, депутати пропонуватимуть уряду внести альтернативний законопроект про освіту, розроблений не чиновниками Міністерства, а фахівцями освітньої галузі.

Підготували
Петро АНТОНЕНКО,
Надія КИР’ЯН

Олег ЧОРНОГУЗ,
м. Київ

Прихильники моєї творчості надіслали нещодавно з рідної Калинівки газету, в якій “птичкою” позначили інформацію під заголовком “Калинівські націоналісти вимагають демонтувати Леніна і встановити пам’ятник славетному землякові Степану Руданському”. Миська рада нібито категорично виступає проти. Що я можу відповісти на це своїм землякам? Аксіомою, чому ми бідні, бо дурні — це вже відомо. Такими й залишимося, поки не шануватимемо самих себе, а тільки чужих.

Зараз хочу сказати як людина, котра об’їздила півсвіту, що нема жодної країни (окрім найвідсталіших країн Африки й України), де б так рясно стояли пам’ятники окупантам.

А в Україні на 21-му році незалежності ставлять пам’ятники окупантам чи оберігають їхні символи краще за власні квартири. Ленін (якщо вже сьогодні Московський патріархат через українську митрополію буде в Україні “руський мір”) 1922 року розпочав в Україні “червоний терор”. Я хотів би, щоб парафіяни Московського патріархату, що ходять до московських церков на моїй землі, взяли олівці в руки і позаписували дещо із недавньої

До земляків моїх

історії. Вірні лєнінці точно виконали вказівку свого вождя Ульянова-Лєніна. Весь священний синод на чолі з Московським патріархом арештували в травні 1922-го, а майно розграбували. Петербурського митрополита Веніаміна голого вивели на мороз, облили водою і залишили стояти пам’ятником на петербурській площі. Коли митрополит почав танути, вкинули в Нєву, прив’язавши йому до ніг камінного хреста.

Тобольського єпископа Гермєгена порубали на дрібні шматочки, прив’язавши його тіло до плавзасобу, колеса якого пошматували його на “шашлик” під оплески оп’янілої публіки від так званого “опіуму для народу”. Я додаю, що таких ні в чому невинних було 28 осіб. І це тільки єпископи і митрополити.

Можна же навести чимало кривавих подвигів копії того, що бовваніє на Калинівському майдані. Найкривавіший його Декрет — про “красний терор”. (“Декрет о красном тероре”, підписаний Ульяновим-Лєніним 5 березня 1918 року. Ото море крові потекло!!!). Розпочав він із дружин і дітей царських офіцерів Московської імперії. Оскільки ці офіцери не встигали сісти на

французькі кораблі у Севастополі, щоб виїхати за кордон, дружини офіцерів із дітьми вирішили захистити своїх чоловіків і вийшли назустріч лєнінцям, свято пам’ятаючи, що в жодній армії світу не підніметься рука розстрілювати жінок і дітей. Вони помилилися. Лєнін дав наказ розстріляти всіх.

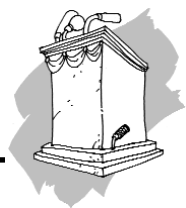
Так почався в Країні Рад червоний терор. Але то в Москві. Товєсім інша держава. І хай там вони розбираються зі своїми синами: кого канонізувати, а кого класти в мавзолеї. А до чого тут Україна, в якій цей вождь, до речі, жодного разу не був і, слава Богу, навіть не торкався нашої землі. Зате торкалася усіх нас його кривава ідеологія. Вона й тепер діє. Ми ж не ставимо пам’ятник сину свого народу, а захищаємо з піною біля рота рудимент вчорашнього дня і вчорашнього окупанта. Воістину, як пише Святе письмо, “нема пророка у своїй Вітчизні”. Ми навіть не хочемо слухати про свого видатного земляка Степана Руданського, який подав голос українською мовою, коли головний жандарм імперії Валуєв заборонив її, підкреслюючи, що ніякого “українського язика нікогда не било, нет, і бить

не может”. Але від Дону до Вісли в ті далекі роки чулася ця мова, з якою виросла, як із материнської, нинішня московська, яка прийшла після хрещення Руси—України через триста з лишком років на Москву-ріку.

Ми не шануємо своїх, а цим самим не шануємо і зневажаємо самих себе. Ми молимося Богові не у своїй, а в чужій церкві. Ми слухаємо шустерів і кисельових, але під сумнів беремо те, що кажуть свої. Ми слухаємо тих, що живуть в Україні, але не слухаємо тих, які живуть Україною. Ми кажемо, що пам’ятник Лєніну не просить їсти і хай стоїть. А пам’ятник Степану Руданському, якого сподвижника нашого краю, бібліотекар Юлія Грош витягла з болота, вимила і поставила на п’єдестал у Хомутинцях, завтра проситиме у когось із нас їсти?! Ми всі проситимемо їсти, коли вчергове окупують Україну. Ми проситимемо їсти у тих, що завтра прийдуть і кластимуть вінки й квіти до цього ката українського народу, який своєю варварською ідеологією приніс в Україну голодомори з нечуваним на планеті канібалізмом — матері їли своїх дітей у 1921—1923, 1932—1933, 1946—1947 роках. Забулося, як за право продати чоботи чи мамину хустинку, вигнати на весілля чи хрестини трохи самого запроторювали до тюрми.

Забулося і про закон про 5 колосків. Забулося, що я, народжений у селі, не мав права жити у місті, як не мав права на паспорт, пенсію, прописку і був на рівні раба?! Тільки з Хрущовською відлігою нам дали паспорти і хоч якісь пенсії. Що ж, хай бовваніють чужі ідоли на нашій землі, коли у нас не прокидається у серці любов до Вітчизни і ми її так шануємо, як шанують її вороги наші, загарбники й окупанти.

Ось чому наша земля, фабрики, заводи й надра нам не належать. Бо ми ще до того й молимося у чужих нам церквах, збудованих за наші гроші, вважаючи свою мову не канонічною за вказівкою тієї ж Москви. От тільки болгар не вірять, що їхня мова неканонічна, як словени, грузини, вірмени, румуни, поляки, чехи й інші слов’яни, бо вони свято пам’ятають слова апостола Павла: “Той, хто звертається до Бога рідною мовою, той ближче до Бога”. А ми ж віддаємося і бігаємо по хатах, збираємо по останній гривні, щоб віднести у московський патріархат і побудувати на своїй Українській землі “руський мір”, а заодно й тюрму “руського міра” для себе і назавжди віддати свою територію, бо там, “где русская речь, там наша (авт. їхня) територія”. Принаймні саме так висловлюється нині Володимир Путін.

Старовинні гармати вистрілили у шапкохвата

Сергій СЛОБОЖАНСЬКИЙ

Лише тепер з'ясувалося, що гармати періоду Кримської війни 1854—1856 років, які так подобалися севастопольцям, виявилися нічийними. Як археологічні знахідки, вони, згідно із законодавством, мали б належати державі. Тож усі небезпідставно вважали гармати власністю міста, а керівництво Севастопольського порту чомусь було переконане, що це майно гавані. Вигоду ж від них мав приватний ресторан Севастополя “Рибацький стан”. Це була фішка його літнього майданчика, бо столики розміщували впритул до історичних реліквій. Мріяли отримати такі рідкісні експонати й музеї міста.

Все почалося з того, що порт у жовтні 2010 року зажадав від ресторану прибрати з причалу гармати, які сам же і встановлював. Мовляв, через велике навантаження руйнується причал, його необхідно ремонтувати для кращого обслуговування пасажирських суден. “Рибацький стан” повідомив про це керівників приватного музею “Михайлівський рavelін”. Коли ж музейники, отримавши всі необхідні дозволи, зібралися вже завантажувати гармати, несподівано з'явилися правоохоронці й заявили, що міське управління СБУ проти передачі історичних цінностей приватному музею, бо вони — народне надбання. Логічно. Але після цього гармати безслідно зникли.

Журналісти звернулися до Севастопольського морського порту за поясненнями. Там повідомили, що гармати заважали кораблям і руйнували причал, а тому їх демонтували й передали Музею героїчної оборони й звільнення Севастополя. Але в музеї гармат не було. За день до їхнього зникнення музейники отримали листа з порту з пропозицією самовивозом забрати старовинні гармати, але їх хтось випередив.

Тож дуже порадувало повідомлення 3 лютого цього року на сайті суб'єктивної журналістики

Севастопольці та гості міста роками милувалися двома старовинними гарматами, які підняли з дна моря і встановили в Артилерійській бухті на набережній міста. Коли в ніч на 25 листопада 2010 року вони зникли, місцеві ЗМІ забили тривогу, пошуком гармат займалася СБУ.

Та цими днями старовинні гармати не лише знайшлися на приватній території бази відпочинку на мисі Айя, а й оглушливо вистрілили, зачепивши рикошетом репутацію нашого глави держави. І посипалися публікації з приголомшливими заголовками: “На базі Януковича знайшли викрадені гармати”, “До крадіжки причетне оточення Януковича”, “Від шапок до гармат”... Тож чи є підстави для таких серйозних закидів нашому президенту, якого ще нерідко іменують двічінесудимим вуличним шапкохвatom.

lb.ua про те, що вдалося знайти гармати. На вміщеному тут же фото бачимо загорнуті в політилен два великі стволи, що лежать під сосною на території приватної бази відпочинку “Мис Айя”, яка розташована недалеко від Севастополя. Як зазначено у публікації, цю базу було приватизовано 2007 року, тоді ж, коли відчувалася і державна резиденція “Міжгір'я”, в якій нині проживає Віктор Янукович. І найголовніше — приватизацію двох об'єктів (резиденції “Міжгір'я” та бази “Мис Айя”) проводили одні й ті ж фізичні та юридичні особи.

Закцентувавши саме на цих словах, більшість ЗМІ розповсюдили сенсаційну звістку, а в заголовках фактично голосливо зробили досить гнівний й навіть образливий закид на адресу нашого гаранта. Лише найдопитливіші

журналісти дізналися подробиці викрадення гармат і пролили світло на дії осіб, які причетні до бази відпочинку “Мис Айя”.

Досить цікаву довідку щодо цього оприлюднило видання “Аргумент”. За його даними, база “Мис Айя” приватизована через Фонд держмайна 2007 року, коли

Янукович був прем'єр-міністром. За 800 тис. доларів контроль над 14 тис. га між бухтою Ласпі й Балаклавою отримало ТОВ “Арктур-Крим”. Засновники компанії — Владислав Верьовка і ТОВ “Укркївресурс”. Останнє зареєстроване на Михайла Добнева, котрий відомий як співзасновник фірми “Веспром”. На неї свого часу була зареєстрована яхта Олександра Януковича “Центуріон”. Другий засновник “Веспрому” — Олександр Колесник, безпосередній партнер старшого сина президента. У статутному

капіталі ТОВ “Український інвестиційний союз”, який буде яхт-клуб, рекреаційний комплекс і реставрує історичні будинки на набережній Балаклави, доля Колесника становить 5 тисяч доларів, в Олександра Януковича — 500 тисяч доларів. Колесник — засновник охоронної фір-

ми “Делліт”, яка патрулює “Міжгір'я” і ліси під Сухолуччям. На ту ж адресу, що й “Укркївресурс”, зареєстрована і фірма “Дім лісника”, що приватизувала Сухолуччя, а також фірми, які приватизували “Міжгір'я”. Ось таке шило вилізло з мішка. Важко уявити, що про всі ці обладунки ні сном ні духом нічого не знає наш гарант.

А тепер ще кілька слів про тих, кого севастопольські журналісти називають викрадачами гармат. Директор приватної бази відпочинку на мисі Айя, де опинилися історичні реліквії, Володимир Лошаков на запитання репортерів відповідає, що він дав згоду своєму давньому приятелю зберегти на своїй території гармати, на які багато хто зазігав, доки не визначиться їхня подальша доля. Версію про викрадення він відкидає, і, не називаючи конкретного прізвища, запевнює, що приятель — порядна людина.

Журналісти невдовзі з'ясували, що гармати привіз ще позаторік на базу директор ресторану “Рибацький стан” Володимир Ованесов. Він нібито демонтував і сховав їх у приятеля, щоб історичні реліквії не викрали пропривилі колекціонери. На його думку, це благородний жест, а складу злочину в цьому навіть юристи не знаходять, бо гармати ніде на балансі не значилися. Ось так!

Щодо причетності до цієї історії Віктора Януковича, то навіряд чи він мав намір установити такі гармати біля в'їзду на “Міжгір'я”. А ось його ненажерливий старший нащадок Сашко, який любить хизуватися своїми яхтами і навіть бізнесовими скандалами, схоже, мав намір почванитися перед приятелями ще й такими цяцками.

На світлинах: ці гармати були окрасою севастопольського причалу; викрадені гармати на приватній території бази відпочинку мис Айя.

Фото із сайту lb.ua.

Володимир ФЕРЕНЦ,
м. Івано-Франківськ

Президент запустив процес зміни Конституції. Небезпека в тому, що доки процес визріє, глава держави може втратити над ним контроль. Гірше того, здорові сили суспільства можуть опинитися осторонь цього процесу, і все відбуватиметься за сценарієм максимального ослаблення держави.

Не варто забувати, що наше суспільство щодо зовнішнього світу перебуває в стані інформаційної поразки. Не дозволяє відновити інформаційну захищеність невдала гуманітарна політика влади, а освіта не може впоратися з функцією відтворення громадянства в молодому поколінні. Отже, захисні сили суспільства влада не мобілізує, а в економіці, зважаючи на новий виток світової кризи, успіхів чекати марно.

Влада не сприймає всієї серйозності світових викликів, не може сама реформуватися і не дає цього зробити народом демократичними засобами. Новий закон про вибори створює мізерні можливості потрапляння в парламент справжніх активних громадян. Парламент нестійкий до зовніш-

Небезпечні ігри з Конституцією

нього впливу і фактично не підзвітний виборцям. Опозиційні партії готують нам після виборів не якісну зміну, а “прихід до влади замість влади, а потім подивимось...” Ми теж вразливі, електорат знервований і на нього можна теж впливати ззовні.

Отже, робити серйозні зміни народ ще не готовий, точніше — не готовий робити це з нинішньою політичною елітою. А Росія не втратить шанс сповна скористатися перевагами в газовій сфері й не тільки.

У чому інтерес багатолікою зовнішньої сили? В ослабленні України як конкурента. Як це найлегше зробити? Достатньо сприяти таким змінам системи влади, за яких управління буде не персоналізоване. Це дозволить краще маніпулювати владою нечіткої, неконкретної відповідальності, впливаючи на її персоналії за допомогою спокуси корупції. Безумовно, нам намагатимуться допомагати “будувати демократію” передовсім через вплив на партійне життя, формування ви-

борчого законодавства задля потрапляння у владу людей із нечесними намірами (потенційних адептів впливу).

Ми чомусь не віримо, що демократію за нас ніхто не створить, і в кожного народу вона своя. Влада і суспільство зараз дуже вразливі, а в передвиборний час тим паче. І в цей момент хтось порадив президентові створити конституційну асамблею для чергового реформування Конституції.

Безперечно, Конституція потребує змін, але не зараз і не тим складом конституційної асамблеї, який збереться. Тому є значна ймовірність, що все звершиться не так, як планувалося і не на користь громадян. Уже оприлюднено серйозні критичні зауваження і побоювання. Наприклад, новий текст Конституції, якого ще ніхто не бачив, знищить залишки соціальної системи на користь багатих “сімей”. Плюс неприємні для пересічних мешканців урядові реформи. Вже з'явилася інформація, що президента обиратиме парламент, і опозиціонери радо

вхопилися за цю ідею, маючи на увазі ненависного їм президента Януковича. Якщо так, то в новому парламенті новий ПриБЮТ зможе реалізувати саме такі зміни Конституції, проваливши згодом обрання парламентом Януковича.

Та річ зовсім не в особі президента. Адже зопалу можуть прийняти чи не найслабшу і найуразливішу в умовах України систему влади, фактично без президента. Політикам байдуже, що після Януковича може бути хтось інший, який матиме кращі здібності й можливості керування країною. Вони заклопотані сьогочасною проблемою одержання влади над нами. Проте нам, громадянам, не все одно, якою буде влада в Україні. Ми хочемо влади конкретної, відповідальної, яка матиме силу протистояти впливам світу і захищати наші життєві інтереси. Обраний у парламенті президент цього не зможе.

А яка відповідальність 450 депутатів, малопомітних за спинами голів партій? Дарма Янукович запевняє нас, що президента

обиратиме народ. Ми за президентства Ющенка вже пережили першу небезпеку запровадження парламентського правління. Тоді не вийшло, але якщо сильний світ у цьому дуже зацікавлений, то неодмінно буде друга спроба і неважливо, хто стане провідником цієї ідеї зараз. А заодно намагатимуться запровадити другу державну мову та багато чого, що унеможливить єдине в громадянстві суспільство.

Тому для нас дуже важливо, щоб народний пост президента був завжди, а рано чи пізно доля покличе кращих обранців народу. Сильні нації вже почали зміцнювати власні вертикалі влади і роль очільника. Перед загрозою краху невдало скроєного Євросоюзу стрімко зростає націоналізм європейських націй. Говорячи нам про лібералізм, сильні світу цього у власних інтересах діють як послідовні націоналісти. Ми тільки починаємо розуміти це, і щоб нас не завели на манівці, змінювати порядок влади варто тільки тоді, коли до цього дозріє суспільство. Бажано робити це не зараз, а років через п'ять-десять руками політиків, народних авторитетів і експертів нового покоління.

Надія КИР'ЯН
Фото автора

“В уяві моїх колег Германівка — краєзнавчий вулкан, який постійно щось видає на-гора, не ту пилюку, яка десь осідає і застуге сонце, а нові розвідки про історію населеного пункту, його героїчних людей, — сказав професор Київського національного університету ім. Тараса Шевченка, голова Київської обласної організації Національної спілки краєзнавців України Григорій Савченко, виступаючи на вечорі “Гордісь, Германівко, синами”, присвяченому 80-річчю Київської області. “Дерево продовжує рости, бо має міцне коріння, а люди живуть і творять історію, бо мають звідки черпати натхнення”, — цими словами голова сільської ради Людмила Йолкіна відкрила вечір пам'яті. Зал заповнений односельцями — від стареньких до наймолодших.

Пишаються германівці тим, що в їхньому селі жила Дніпрова Чайка, видатна українська письменниця, дослідниця фольклору та етнографії; Леонід Коваленко (1922—1983) — український літературознавець, літературний критик, кандидат філологічних наук; Марко Трохименко, заслужений художник СРСР..

“Германівка має депутата Державної думи, депутата Верховної Ради України, чотирьох докторів наук, 19 кандидатів наук, два генерали армії, близько дванадцяти полковників. Наша Олена Борисівна Ковальчук нагороджена чотирма медалями “За бойові заслуги”, — розповідає депутат обласної ради, відомий краєзнавець Анатолій Шафаренко, уродженець цього історичного села.

— Не злічити всіх, що відлетіли в небо журавлями! Їхній голос з неба нам ячить, і вони завжди з нами... Гетьмани, Войтенки, Палії, Красюки, Лозенки, Джулаї, Коваленки, що шаблі кували, Козаки, що волю здобували, Мазуренки, Молодіди, Левшії, Куд-

Германівка — вона така єдина

рі, Шафаренки і Сушки, Соколи, що соколом літали, Кушніри, що шури виминали, Давиденки, Гордієнки, Дроботи, Титаренки, Берики і Кордуни, Лугові із Лугу, з-за гори Загорні, і Гордони, працювати й горді, де б ми не були, в яким краю, згадує Германівку своєю, і її шляхи тернисті, й славу, й дзвони Свято-Миколаївського храму, — у тиші звучить молодий голос ведучої заходу.

Без сумніву, визначні люди є в кожному населеному пункті. Та не всюди так, як тут, їх згадують і шанують, їхні життєписи досліджують. І не має значення, де вони жили, працювали, йшли на подвиг — у рідному селі, в рідному краю чи й за кордоном — пам'ять про них живе тут, у Германівці.

У кожної людини є своя пам'ять, індивідуальна, але в кожній людини викристалізовується те, що складає нашу колективну пам'ять — громади, нації, держави. Доки живе ця пам'ять, доти ми — великий народ із правдивим корінням, величезними здобутками. Громада Германівки прекрасно це усвідомлює. Тому в селі, в якому лише близько двох тисяч мешканців, збережено, відrestauroвано й примножено історичні цінності.

У приміщенні колишньої бо-

гальні, збудованої 1908 року на кошти поміщиків Севрюків із сусіднього села Сутани (архітектор В. М. Ніколаєв), нині діє загальноосвітня школа; у колишньому магазині (збудований 1902 року) розташована германівська картинна галерея. У ній виставлені роботи художників, життя яких пов'язане з Германівкою, а також художні вироби місцевих мешканців; двокласне училище, побудоване 1883 року архітектором В. М. Ніколаєвим — нині районна гімназія, на території якої встановлено перший в Україні пам'ятник гетьману Івану Виговському; Музей козащини міститься у приміщенні, збудованому 1904 року як мануфактурна лавка (музей висвітлює історичні та суспільно-політичні процеси розвитку села Германівка в контексті загальної історії України через археологічні та етнографічні старожитності від доби бронзи до сьогодення); пам'ятник хрест-оберіг Германівки встановлено на правому березі р. Красної на висоті 187,5 м над рівнем моря біля пам'ятного знака жертвам яничарського набігу на містечко Германівку 7 квітня 1711 р.; пам'ятник “Колесо часу” (скульптор В. Кузнецов, 1996 р.), встановлений на честь 900-ліття Германівки.

Окрім ЗОШ І—ІІІ ступенів і знаменитої на весь район гімназії, у селі є Школа мистецтв, бібліотека, лікарня.

Напевно, унікальний випадок в Україні: загальноосвітня школа цього села носить ім'я журналістів — братів Гетьманів Михайла та Івана. Згадуючи їх, уся школа взяла участь у заході. Діти розповіли про творчість братів, їхнє життя, присвятили вірші. Привітали їхніх родичів — сестру Віру Іванівну, дружину Михайла Галину Олександрівну, дочку Юлію Михайлівну.

Виступає Юлія Гетьман

Приємно було й мені — ніби повернулася в часи своєї молодості, адже вчилася в один час (хоч не на одному курсі) з Іваном Гетьманом. Пам'ятаю, з якою повагою ставилися до нього студенти за його здібності, працьовитість, доброту. Згадав про них, друзів дитинства Анатолій Шафаренко: “Брати виросли в дуже бідній родині. Коли мені було вісім років, пам'ятаю, їхня мати Текля було винесе миску картоплі в мундирах із капустою, їли разом, яка то була радість, який був веселий сміх! Закінчити університет Шевченка з відзнакою в той час було не так просто, для цього треба було мати великий розум і старанність.

Ще тоді ми пасли корів, дивилися на ці краєвиди Германівки і думали: “Яка давня і славна історія нашого села”.

У тому, що Германівка так старанно зберігає свою культурну спадщину, велика заслуга Анатолія Миколайовича. Коли він закінчив інститут, ще в радянські часи, його послали працювати в Сибір (до речі, така була тодішня політика “переселення народів”, спрямована на знищення національної пам'яті). Після проголошення незалежності України він вирішив повернутися сюди, щоб відновити справжню історію рідного села. “Я отримав друге дихання, — розповідає Анатолій Шафаренко. — Ми підготували і вперше в нашій державі районна газета до 900-річчя видала книжку “Містечко Германівка”, нині таких книжок уже 14. За цей час щомісяця у нас відбувалися 3—4 події історичного характеру з ушанування визначних особистостей нашої держави і нашої Германівки, де відкрито 19 пам'ятників, 28 меморіальних дощок. Таку

кількість історичної спадщини мають не всі обласні центри.

Величезну роботу проведено з відновлення Свято-Миколаївської церкви. Було багато суботників, майже 70 тисяч цегли вивантажили вручну і подали на висоту 30 метрів. Це робили безплатно. Було велике бажання і велика воля. Тепер це найкращий храм в Обухівському районі, у ньому 1200 квадратних метрів розпису.

Згадуючи про мертвих, ми даємо їм життя. Тож згадаймо всіх, хто був до нас, і можливо, прийде час, коли й нас згадають”.

Приємну новину повідомив заступник директора Інституту літератури імені Тараса Шевченка НАН України, виконавчий директор Всеукраїнської асоціації музеїв Сергій Гальченко — він привіз германівцям чудовий подарунок — книжку праць Леоніда Миколайовича Коваленка і спогадів про нього. Пообіцяв і надалі дарувати книжки місцевим школам, бібліотекам і музеям.

Григорій Савченко від редакції газети “Освіта”, яка щорічно відзначає кращих освітян, повідомив, що 2011 року відзначений у номінації “Народ мій завжди буде” Анатолій Шафаренко за подвижництво в організації створення в Германівці Музею освіти та спорудження пам'ятників козацької доби. Широ привітав германівців за їхню працю “жива легенда”, онук Івана Франка, в. о. голови Всеукраїнського фонду відтворення видатних пам'яток історико-архітектурної спадщини ім. Олеса Гончара, дипломат, науковець і громадський діяч Роланд Франко, краєзнавець Микола Хоменко. Вони зазначили, що приклад германівської громади вартий наслідування.

Роланд Франко, Григорій Савченко, Анатолій Шафаренко в музеї

Світлана ЗЕЛИК

Незабаром мешканці Києво-Святошинського району відзначатимуть 75-річчя його створення. Наближається 80-річчя Київської області. Серед заходів, присвячених гідній зустрічі цих ювілеїв, у плані роботи Личанської сільської бібліотеки помітне місце займають зустрічі з видатними земляками.

Нещодавно завідувачка бібліотеки, заслужений працівник культури України Зінаїда Дегтяренко пишином, пахучим українським короваєм, прикрашеним калиновими гронами, на вишитому рушнику, зустріла на порозі свого закладу члена Національної спілки письменників України, мешканця сусіднього Вишне-

Кольорове життя майстра слова

вого Василя Зайця, який прибув на присвячений йому літературно-мистецький вечір.

У читальній залі увагу відвідувачів відразу привертав стіл із викладкою книг “Кольорове життя Василя Зайця”, з вірізками присвячених йому газетних і журнальних публікацій.

“У хвилях світлих мрій і добрих дій” — під таким девізом Зінаїда Дегтяренко провела огляд літератури, присвячений життю і творчості гостя. Домінантою творчого мислення поета стала виняткова чуйність до чужого горя, непримирненне ставлення до зла, любов до життя в усіх його проявах, глибока пошана до рідного слова.

Активна громадська позиція автора, прагнення ніколи не залишатися осторонь від боротьби добра і зла яскраво проявилися в книжках ліричних і публіцистичних поезій “Громова криниця”, “Пісня помаранчевого містечка”, “Стрічка помаранчева, оранжевий цвіт”, “Повстанські вишні”, “Катруся”, “Розмова з донею”, “Хліб від брата”. Припали до душі читачам і збірки віршів для дітей “Боброве новосілля”, “Льон посіяла зозуля”, “Голубий дзвоник”, “А ти, жабко, не сиди!”, “Шипшинові ліхтарі”, “Семибарвний килимок”, “Пелюстинки пахнуть медом”, “Скрипка на сінокоші”, “Посланець від сонечка”.

Багато поезій присвятив Василь Заєць своїй матері Любі Артемівні, яка була для нього взірцем національної гідності, справедливого ставлення і до людей, і до “братів наших менших”. Від матері передалася Василеві велика любов до рідної пісні.

На знак пошани до найдорожчої в житті поета людини народний аматорський фольклорний ансамбль “Веселка” виконав його улюблену пісню “Ой, у полі вітер віє”. “Як у нас на Україні”, “А сорочка мамина” — ці пісенні шедеври подарували слухачам старшокласниці Діана Полоз та Інна Лісова.

Зі словами захоплення май-

стерністю ансамблю “Веселка”, вдячності за теплий прийом до господарів звернувся Василь Заєць. Нагадавши про недавно відзначене 200-річчя з дня народження видатного українського поета Євгена Гребінки, він прочитав свій вірш “Різні долі”, у якому йдеться про виняткову роль у долі українського народу сучасника Гребінки Тараса Шевченка: без Кобзаревго “Походьте та вставайте!” сьогодні ми не мали б незалежної держави! Пораду плекати в своїй душі національну активність гість дав юній поетесі Анастасії Орленко, яка познайомила його зі своїм поетичним доробком. Закінчився вечір піснею “Їхали козаки”, яку разом із “Веселкою” співали всі присутні.

Оживе слава про Марка Боєслава

Тарас САЛИГА

Михайло Дяченко (Боєслав) народився 25 березня 1910 р. на Івано-Франківщині (Станіславщині), в с. Боднарові Калуського р-ну. У дитинстві залишився сиротою. Природа обдарувала його поетичним талантом, який розгледів старший брат Микола. Він і подбав, щоб Михайло здобув гімназійну освіту у Станіславі та продовжив навчання у Львові, де студіював право. Є свідчення, що Микола Дяченко навчався в Українській сільськогосподарській академії у Подєбрадах (тоді Чехословаччина), студентами якої були інтерновані вояки армії УНР із-під стягу Симона Петлюри. Звідси він привозив для Михайла літературу, під впливом якої формувався його світогляд. “Подєбрадська лектура” (є підстави вважати) поставила остаточний наголос на його життєвому виборі. 1930 р. Михайло Дяченко стає референтом пропаганди Проводу ОУН Карпатського краю. Попереду суспільно-політична, педагогічна й журналістська праця на Станіславщині та Холмщині. Арешти, тюрми... З виникненням у липні 1944 р. Української Головної Визвольної Ради (УГВР) він стає її членом. Бути членом УГВР означало мати досвід підпільної роботи, національну стійкість, вишкіл на досвіді ідейно-духовних попередників і героїчних сучасників. Врешті, для Михайла Дяченка це ніколи не було іспитом, це був стан його душі, громадянська потреба сина рідної землі, українського патріота. Навіть у жахливій для Західної України післявоєнні роки, коли товаришки із “западненцями” котились один за одним у сибіри, а ночами горіли хутори й села, бо енкаведисти шукали “бандорів”. Ще вчора лунали бойові, сповнені оптимізму марші, які складали упівські поети: *“Із гір Карпат несеться гомін волі, // Із гір Карпат несеться волі зов, // Там синьо-жовті лопотять прапори — // Там вже заграла українська кров”*. А відразу після визволення українських земель від німецького фашизму народ став складати свої, найчастіше коломийкові, строфи: *“Б’ється УПА довгі роки, // А маскалі з усіх боків... // Як саранча емгебисти, // Хочуть Україну знищить”*. У цей час Михайло Дяченко (Боєслав) видає підпільний журнал “Чорний ліс” (1947—1950). Він також був редактором газети УПА “Шлях перемоги”.

У роки юності Дяченком керувало негасиме бажання письменницького росту. Гіркі обійми сирітства ще змалечку будили у ньому потребу протистояти буденщині, шукати виходу зі складних ситуацій. Якесь глибоко приховане внутрішнє відчуття пробивалося з душі, підказуючи, що таким рятунком йому може стати поетична Муза, слово, що його зігріватиме у найстрашніших безвиходях; слово, що додаватиме йому сил, віри, що кликатиме його і підніматиме інших на “кривавий бенкет” за українську державність... Слово “очищаюче, зміцнююче, вогненне...”. *“Як ще маленький був у пеленках, // Як янгол Божий станув наді мною, // Мов лицар із мечем грізним в руках, // Та з золотоголовою трубою. // І усміхнувшись любо, дав мені // Сурму, і Божу іскру в душу вдунув, // А потім засіяв в небесному вогні — // І полились, мов спів по віщих струнах, // Святі слова: // — Як виростеш, іди між свій народ // І грай йому, буди, хай рве кайдани! // Сурми, співай, хоч в кігтях перешкод, // Хай Україна з мертвих гордо встане!”*

У відділі рукописів Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника НАН України доцент Львівського національного університету імені Івана Франка Ірина Яремчук натрапила на автографи чотирьох листів Михайла Дяченка в редакцію “Дажбога”. Один із них є у фонді Євгена-Юлія Пеленського, а три — у фонді Богдана-Ігоря Антонича. Вони датовані 1934 роком. Молода дослідниця дійшла висновку, що звернення нікому невідомого на той час юнака із Підкарпаття М. Дяченка саме до

молодіжного часопису “Дажбог” було не-випадковим. Освічений юнак уже добре орієнтувався у галицькому політичному житті та літературному процесі. Якраз оцій порі за ініціативою Євгена-Юлія Пеленського, члена літературної групи “Листопад”, редактора часопису для української молоді “Вогні”, співробітника донцовських видань, було відкрито “Дажбог” — видання, яке б “мало перервати мовчання, споводоване летаргією ЛНВ”, та, як писалось у передньому слові, звернуто-му до читачів, “об’єднати при журналі поетів молодішої генерації, націоналістів...”

У першому листі, коментує дослідниця, прохання молодого автора про передплату “Дажбога”, а також про оцінку його поетичних спроб — віршів “Заграйте, громи!” та “В 15 роковини 22 січня 1919 р.”. Наступний лист теж адресовано редакції. З огляду на те, що він зберігається у фонді Б.-І. Антонича, безперечно, правильно вважати авторка, що його передали Б.-І. Антоничу як співредакторів журналу. До речі, редакція часопису “Дажбог” звернулася до читачів із проханням висловити думку про загальний стан розвитку української літератури. Нагадую цей факт лише тому, що молодий боднарівський просвітянин одразу відгукнувся на пропозицію редакції. Очевидно, що в цьому випадку, в якому дошукуються дяченківської спонукі віршованості, мабуть, не так важливо акцентувати на тому, яким був його надісланий реферат, хоч сам Дяченко в листі до редакції так питання ставив. Очевидно, що юнак, маючи вже гімназійну освіту, міг написати професійне дослідження. Адже які критичні та науково-літературознавчі “дива” у його віці творив вояк-усуус Микола Євшан-Федюшко із Войнилова, що за два десятки кілометрів від Боднарова.

Дяченка хоч і цікавить оцінка його реферата, але вона для нього не головна. Він більше турбується за свої поетичні спроби: “Яка є думка про мої вірші?” Та з “літературної поради” часопису “Дажбог” надходили не такі відповіді, яких чекав поет-початківець. А він усе ж стояв на своєму: “Посилаю свіжі свої спроби й доти поси-латиму, доки не будуть добрі! Прошу ласкаво й про них дещо сказати”. Згодом

М. Дяченко надішле в редакцію “Дажбога” й рукопис першої своєї збірки. Уявляючи її вихід у світ, йому хочеться, щоб вона була подібною до збірки Богдана Кравця “Сонети і строфи” — у форматі “шістнадцятки”, накладом — у рівних частинах на кращому і гіршому папері”.

Може виникнути питання: чому М. Дяченко — новобранець поетичної Евтерпи — так “взорував” на Богдана Кравця? Відповідь проста і цікава. По-перше, вони з одного покоління (Б. Кравців лише на неповних п’ять літ старший). Крім того, земляки. Із рідного села Боднарова, в якому народився М. Дяченко, до Лоп’янців, де минуло дитинство Б. Кравця, якщо не рукою подати, то принаймні близько. А по-друге, допитливий учень Станіславської гімназії і пластуна М. Дяченко не міг не знати поета Галайду (псевдо Б. Кравця), який саме в цей час друкував свої вірші у молодіжному віснику “Український пласт”, що виходив у Станіславі. 1929 року Б. Кравців видрукував свою першу збірку “Дорога”, а через рік — збірку “Промені”. Збірка “Сонети і строфи”, що так імпонувала Дяченкові, вийшла 1933 р. у Львові накладом Богдана Дороцького у друкарні Наукового товариства ім. Т. Г. Шевченка.

У світоглядно-зоровому полі М. Дяченка, що так наполегливо шукав своєї власної дороги у літературу, звичайно, була усусувська поезія, яку тоді декламували у галицьких читальнях, народних домах, на фестинах тощо. Тим паче, що авторами такої поезії незрідка були близькі йому земляки, які брали безпосередню участь у визвольних змаганнях як вояки Стрілецького Легіону. Скажімо, Олесь Бабій, автор поетичних збірок “Ненависть і любов”, “Защастя оманю”, “Пожнив’я” та великої поеми “Гуцульський курінь” — близький його крайнин (походив з-під Войнилова, с. Середнє). Як же його міг не знати молодий боднарівський просвітянин?! Він не тільки знав, а й пропагував його творчість.

Захоплювався Дяченко і творчістю Юри Шкрумеляка (знаменитого Сорокото), чи не найпопулярнішого тоді в Галичині письменника, твори якого друкувались у розмаїтих просвітянських календарях і читанках. Його поема “Сон Гали-

ча”, лірико-публіцистична повість “Поїзд мерців”, збірка віршів “Авлева жертва” та інші речі були лектурою у пластових організаціях і скрізь, де проводилися будь-які масові культурницькі заходи.

У пору творчого визрівання у Дяченковій поетичній палітрі побачимо впливи Івана Франка, Євгена Маланюка, Володимира Сосюри, “стильові кольори” поетів так званої “фронтової” поезії. У цьому ракурсі, тобто в розмові про Дяченкову пристрась до знань і його невтомність творчих шукань важко не зробити бодай короткого екскурсу в творчу долю поета-упівця Мирослава Кушніра, що схожа до Дяченкової долі навіть у біографічних деталях. Михайло Дяченко ріс сиротою, Мирослав Кушнір — напівсиротою, в обох були старші брати, до речі, обидва Миколи. Кожен із них переклав на свої плечі батьківські обов’язки не тільки рятувати братів від голодного сирітства, а й піклуватися про їхню ґрунтовну освіту. У майбутньому М. Кушнір присвятив своєму доброму і лютому опікунові оповідання-нарис “Брат”, а Михайло Дяченко своєму — поезію “Спомин”. *“Давно (ще хлопчиком я був) // Обідраний ходив я по дорогах. // (Батьки мої полинули до Бога). // Я сиротиню зустрів грізну добу. // Мов гади, дні мої плелись, повзли, // Сичали люто, болісно кусали. // Здавалося — доріг нема, лиш скали. // Ну, що ж? Було не плачу я, малий. // От так то доля дряпала, мов рись — // Ні серця теплого в людей, ні жалю, — // Та слово щире я почув: — // Борись! // Борись! — товклось в душі... // А я ж дитя Дурне. // Та в серці слово стало сталлю — // І перто з ним пішов я у життя”*.

Оте сакраментальне “борись!” ставало в серцях сталлю для молодого тодішнього покоління, яке можна назвати “розп’ятим”. Двадцятилітнім в оточенні московських карателів (1945 р., на околиці с. Дібча) М. Кушнір підірвався гранатою, щоб не здатися чужинцям живим. Перед цим був у нього вірш:

*Осталась лиш одна-однісінька граната,
А ворог не стріляв, хотів узяти живим,
Але хто жити вміє — вміє і вмирати
Прощанням зброї, гострим і стальним.*

Ще сім літ після закінчення Другої світової війни М. Дяченко (Боєслав) не складатиме зброї проти московських окупантів. 23 лютого 1952 року в селі Дзвиняч Богородчанського р-ну на Івано-Франківщині нишпорки-енкаведисти вистежать його криївку і він разом із шістьма побратимами не здасться. Усі підірвалися гранатами. П’ять літ до цього трагічного дня, саме Різдвяних свят 1947 р., М. Боєслав написав баладу, яку назвав “Пісня про друга Миколу Н.-Вартового” (8. І. 1947 р.). У ній відтворено упівський бій на Покутті під Снятином проти більшовицьких облавників, що відбувся під Новий 1947 рік. Марко Боєслав знав і шохвили був готовий, що подібне може трапитися і з ним. І трапилось...

*Упали всі друзі, лишився Микола,
В пістолі один лиш набій.
Нема чим стріляти — кати доколя —
Прощай, Рідний Краю Ти мій!*

*Зв’язали Миколу, в село завернули,
А рано зігнали всіх з хат.
— Покайся, бандоро! — щоб всі це почули
Шепнув, скаженіючи, кат.*

Далі буде.

21 лютого в Бабиному Яру біля Хреста, символічної могили розстріляних героїв, відбулося покладання квітів і панахида пам’яті Олени і Михайла Теліг та їхніх побратимів, які віддали життя за вільну Україну.

У мітингу-реквіємі взяли участь заступник голови Всеукраїнського жіночого товариства імені Олени Теліги, заслужена артистка України Світлана Мирвода, почесна голова Всеукраїнського жіночого товариства імені Олени Теліги, народний депутат України IV скликання Ольга Кобець, генеральний директор Фондації ім. Олега Ольжича, кандидат історичних наук, науковий співробітник Інституту історії НАН України Сергій Кот, провідник Київської міської ОУН Богдан Червак, голова ОСМ “Зарево” Віктор Генералюк, учні та вчителі київської спеціалізованої школи № 97 ім. Олени Теліги, студентська молодь.

Нагадаємо, що 70 років тому, 21 лютого 1942 року, в Бабиному Яру відомому письменнику Олену Телігу разом із чоловіком і соратниками — членами Організації Українських Націоналістів розстріляли гітлерівці.

Фото Євгена БУКЕТА

“На рівень культури спільноти жоден митець не може вплинути без колективного розуміння краси мистецтва і потреби духовного росту”.

Балаклавські сторінки життя Лесі Українки

Володимир ПРОЦЕНКО, член Національної спілки письменників України, заслужений діяч мистецтв України, фото автора

Наближається 141-ша річниця з дня народження Лесі Українки, і хочеться укотре вінок її слави прикрасити квітами з Балаклавського узбережжя та відшукати в бухті Символів її мрії і творче натхнення. У своїх розвідках багато сказали про Лесю літературознавці, але мало хто з критиків детально досліджував балаклавські сторінки її життя, відчув і доніс до шанувальників стан її душі, високоосвіченої, оптимістичної і енергійної натури.

*Слово, моя ти єдина зброе,
Ми не повинні загинути обом!
Може, в руках невідомих*

братів

*Станеш ти кращим мечем
на катів!..*

Через свою хворобу Леся потребувала постійного лікування. Молода жінка лікувалася цілющими грязями у Саках, де багато дізналася про Севастополь. Тут вона знайомиться з містом, відвідує пам'ятки Кримської війни, милується величчю флоту. Місто їй сподобалось, і через кілька днів Леся Українка з Євпаторії паропластом відбуває до Севастополя і влаштовується в готелі “Ветцель”. Під час подорожі паропластом вона написала вірш: “Грай, моя пісня!..”

За час огляду визначних севастопольських пам'яток їй до душі припала бухта Символів і порт Лістрігонів, про який згадував великий Гомер. У березні 1907-го Леся приїхала до Севастополя лікуватися у Балаклаві разом із Климентом Квіткою, але через несприятливу весняну погоду і за порадою місцевого лікаря змушена вирушити до Ялти, а потім повернутися до Києва. У той час вона завершувала свій дуже вдалий задум, цікаву трагедію “Касандра”. Надзвичайно вплинули на поетесу легенди балаклавських греків і таврів:

*А нащо ти про се забув тоді,
як віддавав свою дочку на жертву
розгніваній богині? Ти забув,
хто мати Іфігенії, хто батько.*

Леся використовує специфічні прийоми оживлення міфів. Цей складний і незнаний ще в літературі жанр вона підкорює першою і вкладає в нього новітній зміст. Для дійових осіб драми земна любов вища за небесну, але відчувається їхня духовна несвобода. Особливо це хвилює Касандру-провісницю, яка відчуває небезпеку, але їй ніхто не вірить. На мою думку, Леся вустами Касандри через міфічні образи пророчила тернистий шлях української революційної інтелігенції 20-х років.

25 липня 1907 р. Климент Квітка і Леся Українка обвінчалися у київській Вознесенській церкві. Поетеса у листі до рідних пише: “Діло закінчено — ми обвінчалися. Знайшли такого священика, який сам порадив короткий спосіб без оголошення. Ми не запрошували нікого, крім свідків. Сподіваюся, хоч тепер будемо мати спокій від людей. Все добре, ніх-

то нас нічим не мучить, і ми збираємося до Криму”.

Краса балаклавської природи вабила Лесю, сприяла її творчому злету. Вона знову приїхала до Балаклави з чоловіком, але цього разу надовше. Подружжя поселилося біля самого гирла бухти на скелястій Новій набережній (нині — Набережна Назукина, 34) у флігелі дачі севастопольської актриси Соколової.

Перший лист Лесі до матері датований 28 серпня 1907 року: “Ми з Кльонею почуваємось... “немов на дощечці серед океану”, — так самотньо і безпорадно...”

Наступного дня письменниця написала матері: “Поки ще маємо ми добре, тільки все спимо після подорожніх та перед- і після-виїзних клопотів. Хату та утримання маємо добрі, то є шанс, що добре і хутко поправимось”.

Тут, у Балаклаві, Климент Квітку призначили на посаду старшого кандидата Сімферопольського окружного суду.

А вже невдовзі мати отримала і такого листа: “...надзвичайно чисте повітря нашого теперішнього мешкання, ... різко помітно зменшився кашель, як тільки ми спровадилися на сю дачу. Тут хоч і не дуже тепло, зате пороху зовсім нема і нема тої тісноти, що робить центр Балаклави таким загидженим і противним”.

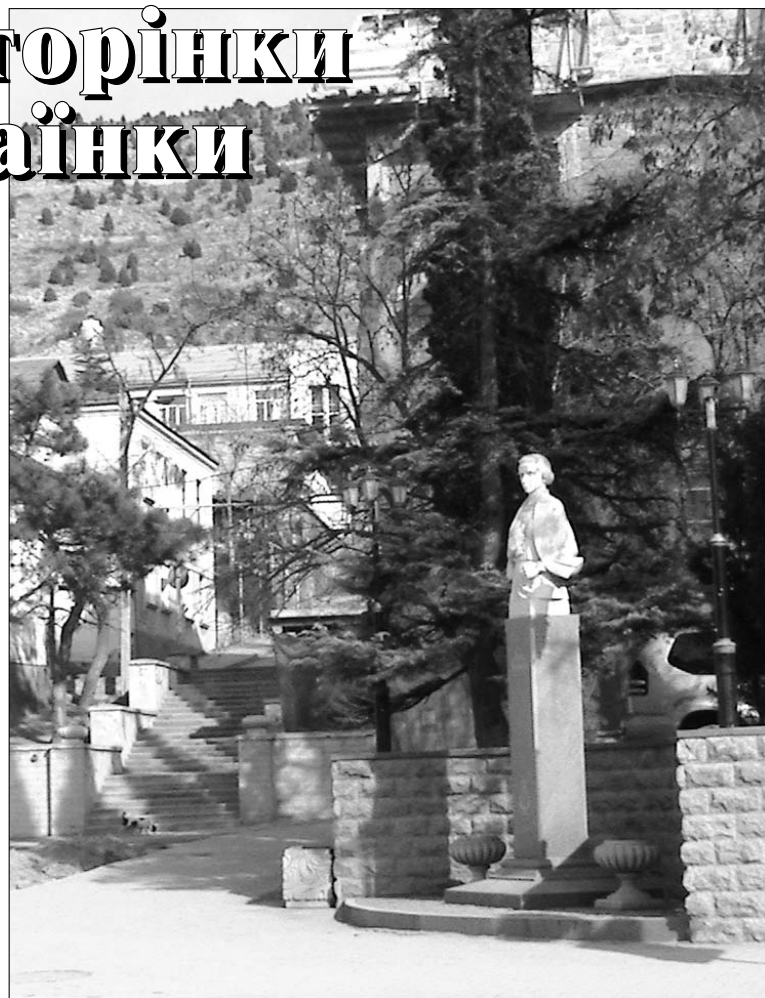
Про своє балаклавське життя Леся Українка написала Борису Грінченку: “...коли не їм виноград, то пишу, — оце і все “побляння”...”

Над чим працювала тоді поетеса? Вона вже мала визнання в літературних колах своїми неперевершеними драматичними творами, статтями до журналів, публікаціями, поезіями, піснями. У Балаклаві Леся зустріла 72-річного кобзаря Ігната Гончаренка, що переїхав із Харківщини до сина — робітника севастопольської залізниці. Вона дуже любила українські народні пісні, знала їх безліч. Заглиблюючись у красу народного фольклору, почала творити. Яскравим прикладом цього є її вірш “За горою блискавиці”, написаний 12 вересня 1907 року.

*За горою блискавиці,
А в долині нашої темно.
У затоці чорні води
Плечуться таємно.*

Відбудовані головний корпус і флігель дачі актриси Соколової

Пам'ятник Лесі Українці в Балаклаві

Враження від ігриш стихії не могли не вплинути на уяву поетеси: “бистрі очі” блискавиці проникають у чорну хвилю “срібними мечами”; наступ світла на темряву, заклик до високого просвітлення і глибокого оновлення — такі прагнення тогочасної української інтелігенції. Головний сюжет твору — прозоріння людства.

*Аж тоді на світло світлом
Відповідь оця затока.*

В алегоричних образах вірша є думка, що не можна втрачати віру в ту бурю, яка запалить небо і змете чорний морок.

У вересні Леся Українка намагається завершити великі твори, які розпочала раніше. Вона плідно працює над драматичною поемою “У пуші”, порушує важливі проблеми мистецтва. Герой драми Річард Айрон, у минулому талановитий скульптор, мріє у новітньому світі утвердити свій талант, але потрапляє в середовище, яке Леся влучно позначила метафорою “у пуші”. Річард втрачає свій природний хист, бо не може творити тільки для самого себе. Громада його не розуміє, вона не доросла до високого мистецтва. На жаль, цим слабують бездуховні урядовці й жадібні

олігархи — власники матеріальних благ. На рівень культури спільноти жоден митець не може вплинути без колективного розуміння краси мистецтва і потреби духовного росту. А ще Леся Українка змальовує внутрішній стан Річарда, який не може реалізуватися, а його ровесники користуються тільки геніальними зразками попередників. Цій драмі чи не найбільше часу віддавала поетеса над балаклавською затокою, про що повідомляє у листі до матері: “...взялася до неї (драми — С. К.) дуже ретельно, бо щось мені чується, що як не скінчу тепер, то так вона вже й залишиться, а мені її шкода...”

У Балаклаві, неподалік руїн генуезьких башт, вона працювала над поемою “Руфін і Прісцилла”, розвінчуючи теорію і практику християнства — релігії смирення, непримиренної до поступу. Працювала і над драматичним етюдом “Йоганна, жінка Хусова”. Я вчитувався в її рядки, прагнучи відшукати там мальовничий краєвид мису Айя або ж події, пов'язані з вежами Генуезької фортеці. Дослідники творчості Лесі Українки вважають, що вона закінчила цю поему в Балаклаві. Але все відбувалося в перервах між загостреннями хвороби. І як тільки недуга відпускала, письменниця енергійно, весело і пристрасно бралася до роботи. Тож є всі підстави детальніше досліджувати Балаклавський період у житті Лесі Українки.

Головний корпус і великий флігель дачі актриси Соколової нині відтворили у всій його красі, а також відновили фасади старовинних особняків і будівель 60-х років, які утворюють єдиний архітектурний ансамбль. Провели реконструкцію набережної та встановили плавучі причали. Тепер усі чекають на відкриття меморіальної дошки і творчої світлиці поетеси у флігелі будинку.

На площі, біля балаклавської набережної, талановитий поетеси стоїть величний пам'ятник із білого мармуру.

Хранитель садиби Косачів

Марина КІРЮХІНА, Едуард КІРЮХІН

У недовге, але таке яскраве життя видатної української поетеси, фольклористки, громадської діячки Лесі Українки золоту ниткою влітається Волинь і зокрема село Колодяжне, що неподалік Ковеля. Цей дивний романтичний маєток, огорнутий серпанком таємничості, став родовим гніздом Лесі Українки та її рідних. Саме тут вона формувалася як письменниця, тут творилася її самобутня, чиста, як джерельна вода, поезія.

Восени 1868 року батько Лесі Українки Петро Антонович Косач придбав у селі Колодяжному 471,44 десятини землі з урочищами Стадничею, Коничівщиною і Прислинським. А 1882-го родина Косачів переїхала сюди з Луцька на постійне проживання. У цій садибі народилися сестри та молодший брат Лариси Петрівни. Оскільки з часом сестри поетеси роз'їхалися по світу, батьки, старший брат Михайло і сама Леся відійшли за обрій, саме Миколі Петровичу Косачу випало оберігати Колодяжне.

Перша світова війна, революція та громадянська війна вогняним смерчем пронеслися Волинню. А вже в 1919—1920 роках Микола Косач активно займається культурно-просвітницькими справами у Ковелі. Він організовував діяльність “Просвіти” спочатку в селі Луків, а згодом і в Ковелі. За його керівництва “Просвіта” потужно розвивається.

Сучасники згадували, що молодший брат Лесі Українки, агроном за освітою, був надзвичайно гуманною людиною, з м'яким характером, дуже довірливим.

1921 року Волинь, зокрема й Колодяжне, відійшла до Польщі, що було закріплено юридично Ризьким мирним договором між Радянською Росією і Польщею.

У 1920—1930 роках маєток дедалі більше занепадав. Селяни-очевидці згадували: “Косачу не поталанило, й роботи не було ніде”, а польська влада вимагала, щоб він ішов “у польське підданство”. Довелося за безцінь продавати маєток частинами. Дружина Наталя Григорівна Дробіш розлучилася з ним і згодом, під час Другої світової війни, разом із сином Юрієм виїхала до США”.

Мотря Федорівна Федорчук, свідок останніх днів молодшого брата Лесі Українки, згадувала: “Микола продав поляку Рубелю останнє, що в нього залишилося з усього маєтку, — сад, який займав більше одного гектара. Продав сад, сів під грушею, зажурився, затужив крепко. Послабував недовго, знать, серце заболіло, і скоро помер. Треба було рядити, а не було в що. Похоронили, у чому ходив: у фланелевій сорочці, чорних у білу вузьку смужечку брюках... На похорон гроші зібрали ті люди, які брали в оренду землю... Взяли воли, підвели їх під берези, поклали труну на підводу. Стали рушати на цвинтар, а воли заревли-заревли. Люди стали плакати”. Події, про які йдеться, відбулися далекого 1937 року.

Нині в селі Колодяжному — всесвітньо відомий музей-садиба Лесі Українки.

Визначено лауреатів урядової премії імені Лесі Українки

14 лютого Комітет із присудження урядової премії імені Лесі Українки за літературно-мистецькі твори для дітей і юнацтва на своєму засіданні визначив лауреатів премії за 2011 рік у чотирьох номінаціях.

Як повідомив Голова Держкомтелерадіо України, заступник голови Комітету з присудження урядової премії імені Лесі Українки Олександр Курдінович, загалом на здобуття премії надійшло 67 робіт.

“За нинішніх умов дуже важливо підтримувати і вшановувати кращих авторів, які працюють для дітей у жанрі художньої літератури, оформлення книги, створення анімаційних фільмів, — зазначалося на обговоренні в Комітеті з присудження премії. — Адже людина — це те, що вона читає, тим паче це стосується дитинства, юнацтва, коли закладаються підвалини всього життя. Цьогоріч творчі організації, навчальні заклади дуже активно висували кандидатів на здобуття премії”.

Так, у номінації “Літературні твори для дітей та юнацтва” більшість членів Комітету з присудження урядової премії ім. Лесі Українки віддали свої голоси за Юрія Логвина та його роман “Таємна перлина” видавництва “Ярославів Вал”.

Художниці Людмила Кириленко та Олена Зеркалій стали лауреатами номінації “Художнє оформлення книжок для дітей та юнацтва”. Перемогу їм принесли ілюстрації до книги Томаса Мелорі “Легенди про короля Артура” (літературний переказ А. Клімова) видавництва “Ранок”.

У номінації “Театральні вистави для дітей та юнацтва” перемогу здобув Харківський державний академічний театр ляльок ім. В. Афанасьєва за лялькову виставу за творами А. Шмідт “Про принців і принцес” режисера-постановника Оксани Дмитрієвої та художника-постановника Наталії Денисової.

Анімаційний фільм “Маленький великий пес” режисерки Людмили Ткачкової, художника-постановника Наталії Чернишової (студія “Україма-фільм”) переміг у номінації “Кінотвори для дітей та юнацтва”.

Вручення нагород відбудеться 25 лютого до дня народження відомої української поетеси та драматурга Лесі Українки. Кожен із переможців отримує по 10 тисяч гривень.

Зовсім інша країна

Богдан ЧЕПУРКО

Юрій Коваль — невтомний маляр “у сонячній майстерні буття” — кує свою долю із найкоштовнішого світла, яке спрагло вбирає звідусіль і все життя плекає в собі. За півстоліття про нього писано, може, й не багато, але присутньо. Найбільш суголосно й совісно (Гей, хто в лісі, озовися!..) відгукнувся на творчій вібрації й літературну пристрась побратима Андрій Содомора у своїй передмові до книжки вибраного “Цей лагідний-лагідний світ” (Юрій Коваль. — Цей лагідний-лагідний світ. — Львів. — Видаництво “Апріорі”. — 2011. — 576 с.). А все ж ніхто — ну ніхто! — не зміг збагнути якусь інопланетну (попри всю звичність і таксамість) нетутешню інакшість письменника. Боюсь, що і я не зумію, бо ж особистісна сутність людськості й людяності — це як марево, мрія, горизонтальна стіна степу, об яку бийся не бийся, а таємниця — в глибинах неповторної душі.

Здається, Юрко збагнув мудрість дитячого серця, оте Христове “Будьте як діти!” Його новели про і для дітей — живі, діалогічні, щедро відважні за проникненням у підсвідоме й одверто справжні за подієвістю: діти ж бо, як жайворонки, тягнуться одне до одного (по горизонталі), але й грудочками сердець в’яжуть небо й землю по вертикалі. “Лагідність” і людяність стилістики Юрія Ковалю в тому, що він, сильна особистість, віддає себе людям, Україні,

мові-розмові, спрагло черпає з народного джерела і повертає через уже “своє” слово — звідки взяв, тобто... іншим. Готовність розчинитись у народі, відкривати особу народу через по-людськи особистісне — має в собі заряд пасіонарності, іншими словами, цілеспрямованої народотворчості. Усією душею шукає автор споріднення з тим кращим, що є в людській природі, і так удосконалює або ж випробовує себе в собі.

“Про” і “за” українську людину — ось призначення і мета народознавчо-народотворчої “прози” життя. Звісно ж, все умовно, від “ума”. Звідси й умовний спосіб: “якщо”. “Як” і “що” — тайна погодження. Важливо і ЯК, і ЩО. Як і що ми з Юрком погодили — секрет, але дуалізм є завжди: український народ — святе; народ України — який вже є! Усе ж народ не можна занулювати нижче плінтуса — до ідеї народу треба підніматися! Передчуваю, які перепади зачарувань-розчарувань товклися всередині авторської свідомості. Ми ж усі задивлені в ідеал, а світ, у якому править бал руйнівник, інший, ну геть не лагідний: від Творчого замислу лишилися огризки яблука спокуси. Може, тому Юрій Коваль попри просвітлений оптимізм, який випромінює його вдача, кидав писати, злився в душі на “не таку” дійсність, але, може, як і я, повертався до думки, що об’єктивної реальності нема — є воля суб’єктів, які й творять-спотворюють сяке чи таке, отож погоджена воля людських

осіб будує-руйнує життя, яке ми заслужили. Хочете збагнути творця — мандруйте в його країну! Основу ж особистості формує людина внутрішня, мисленна, духовна. Може, й не так важливо, як зараз живе Юрій Коваль, але зберіг він дуже багато прозірливої чистоти, обачності, такту — оту людину внутрішню, без якої людство виродилось би й фізично.

Я не оглядач, тим паче не комірник чи контрольно-ревізійне управління, щоб звітувати про все, чого торкається легке перо життєлюбного романтика, а все ж хотів би ще звернути увагу на інші грані таланту галицького степовика. Його поезії в прозі наче прояснюють щедро новелістичну стихію, водночас є ніби заготовками до майбутніх сюжетів чи декларацією намірів. Відчувається школа ближчих і дальших класиків, б’ють ключем неповторні Ковалеві ритми, але й дратує-зачаровує щось давно пройдене, юнацько-сентиментальне, власне й не юний стан душі, а таки інша художня мова етюдів, образків, пастелів. Їхня ескізність, летючість, фрагментарність — від специфічної жанрової природи, тому ліпше було б видрукувати їх окремо: надто вже контрастно сусілять різні стилістики. Про невикінчений роман ще не час вести мову — почекаємо поки витчеться-вибілється чисте полотно власне галицького буття. Нав’язана польськість — далеко не сутність українського “західництва”.

У кожного таланту своя специфіка, своя конституція: те, що вибрунькувалось у Ковалю, не вив’яжеться ні в кого — це зовсім інша країна в межах української літератури.

Ця книжка дихає Батьківщиною

Валентина СЕМЕНЯК-ШТАНГЕЙ, м. Тернопіль

Взяла до рук “Чумарочку рябесеньку” — і мені відразу на душі потепліло. А знаєте чому? Бо, прочитавши назву пісенного збірника (а прочитала я поспіхом, а тому неправильно, замість “Чумарочка” — “Чубарочка”), згадала, як у дитинстві часто співали веселу пісеньку про “Чубарочку”... Одна змінені літера, а скільки асоціацій! Із подивом дізнаюся, що чумарочка — верхній чоловічий одяг із складками на талії. З цікавістю вчитуюся у пісенні рядки: колядки, щедрівки, маланки, віншівки, засіванки, колискові, невольничі, весільні... Від різнобарв’я рідкісних пісень очі розбігаються. Автори цього збірника — Надія Данилевська та Микола Ткач — творче подружжя, письменники й народознавці, члени НСПУ, лауреати літературних премій “Благовіст” та ім. М. Коцюбинського, співавтори фольклорно-етнологічних видань “Вийди, вийди, Іванку!”, “Ключальний міст”, “Ішов Миколай”, “Перетик”, “Хліб наш насущний”, “Ой ти, калито, ой медовая”, “Просили батько, просили мати”, “Ой ти просо — волото”.

Ця книжка дихає Україною, її першовитоками. Українські народні пісні — разки дорогоцінного намиста, розкиданого по всій Україні. Визбирувати ті перлинки — велика неоціненна сподвижницька праця.

Книга має добрий і світлий зачин: на перших сторінках прославляє народження Світла (Різдво Христове), загальнолюдські цінності (повага дітей до батьків, до рідної землі, до матінки-природи). Традиційна колядка “Нова радість стала” набуває іншої містичної барви: “Нова Рада стала”. У такому значенні ця колядка має зовсім інший, багатший, зміст! Адже Рада — від слова “радити”. Увесь світ, а саме сили Світла, збираються на велику невидиму, але таку відчутну Космічну Раду, щоб сповістити всіх про Великий Перехід (у Вселенському масштабі), який грає у Всесвіті, новий еволюційний поступ у людській свідомості. Саме так ознаменувалося втілення Божого Сина на Землі. Активними учасниками цієї вселенської події були не лише “янгולי із душами в раю”, а й усі

п’ять елементів побудови Всесвіту і людини як такої: земля, вода, повітря, ефір, вогонь. У щедрівці “Ой у лісі край дороги” події відбуваються... серед літа. Через цей опоетизований текст-образ наші предки ніби відкидають будь-які стереотипи мислення. Їхня просторова уява не має меж і перепон, вільно ширяє поза простором і часом. А колядка “Під дібровкою, під зеленою” — це справжнє колективне позитивне “програмування” українського народу на багатий урожай, який у пісенному тексті одночасно проектується разом із земним і небесним ладом: “Будем сіяти жито-пшеницю, назбираєм кіп, як на небі зір...”. Обов’язкове звернення за благословенням до того, хто створив цей Світ: “А ви, колядники, знімайте шапочки, та кажіть: “Дай, Боже!”

Авторам збірника навіть вдалося віднайти і записати купальські, петрівчані, зажинкові та обжинкові пісні! А який цікавий головний герой колискових пісень — славновісний котик. З таким котином я зустрічаюся вперше, бо він дуже схожий на людину: має одяг і “носить сон же в рукаві”, кожній дитині роздає його по жменьці. Жартівливі пісні здебільшого про жінок: вони сміливі, мудрі, люблять свободу.

У піснях-баладах переважає традиційна тематика нещасливого кохання. Пісні пересипані образними символами і порівняннями. Вражають “Пісенні плачі”, в яких відбуваються діалоги між світом живих і мертвих:

*“Чи ти, донька, чула,
Як я в тебе була?
Кругом твоєї хатиночки,
Як пчілочка гула.
Якби, мамко, чула,
Як ти в мене була, —
Одчинила б хату й сіни,
Щоб ти й улетіла”.*

Якими мудrimi були наші предки! Адже пісня — душа народу. Співаюча душа — душа медитуюча. Завдяки пісні українці підсвідомо рятували свою ментальність від енергетичного бруду.

Є в цій книзі вдало записаний і детально відтворений весільний сценарій (Христинівське весілля, Черкащина). Починаючи від випікання короваю і закінчуючи са-

мим весіллям — усе супроводжується жартівливими піснями. Давні весільні тексти — своєрідні позитивні та водночас благословенні космічні коди на щасливе подружжя життя.

Збірник ілюстровано світлинами минулого століття, які доповнюють пісенні тексти, що супроводжуються нотами. Над музичною розшифровкою плідно працювали Оля Карапата — фольклорист, етномузиколог, учасник фольклорного гурту “Божичі”, Маргарита Скаженік — фольклорист, етномузиколог, керівник фольклорного гурту “Володар”, Володимир Шумейко — композитор, Леопольд Яшенко — композитор, фольклорист, керівник етнографічного хору “Гомін”.

Хочеться згадати ще один пісенний символ — символ Річки. Пішу з великої літери, щоб віддати шану всім річкам на Землі. Наші пращури не дарма одухотворяли і возвеличували цей образ. Річка була для них живою космічною істотою, поміницею Творця. У цьому збірнику символ Річки згадується п’ятнадцять разів. І що дивно (записи зроблені в Чернігівській і Черкаській областях), згадуються в піснях зокрема великі річки Дунай та Дністер, а Дніпро — жодного разу. Для мене це ще одна таємниця, яку треба розгадати.

“Побачивши нашу ситуацію з рідною мовою, вона взяла на себе зобов'язання постійно підтримувати вчителів мови”.

Людина золотої душі

Михайло СЛАБОШПИЦЬКИЙ

Я довго не знав, що її звати Марія, оскільки чув у Торонто від її приятелів: “Уся”, “наша Уся”, “пані Уся”. Дивуючись такому несподіваному імені, намагався збагнути його походження. Вже згодом вона розповіла: це ім'я лишилося їй із далеких днів дитинства. Одно з п'яти дітей Ольги й Адольфа Слижів у Коломні готовно відгукувалося на таке скорочення імені; дівчинка сама звиклася з ним, звикли до нього рідні й знайомці, й вона пішла з ним по життю крізь простір і час.

На біографії Марії Фішер-Слиж також лежить виразний знак історії. 1939 року батьки раптово й не зі своєї волі змінюють місце проживання. Випускні іспити гімназистка Слиж здає в Холмі, а за кілька місяців, опинившись у списку ворогів народу (так званих), а отже, й радянської влади, родина судді Слижа зуміла втекти з допомогою добрих людей до польського Белза. По війні — табір переміщених осіб у Німеччині, де сотні тисяч людей різних національностей у стані невагомості й невідомості чекали вирішення своєї долі: чи дозволять їм виїхати до котроїсь із держав західного світу, чи передадуть кремлівській владі, яка нічого доброго їм не обіцяє...

Старші люди з таборів, сумні й розгублені, роздумували про свій завтрашній день, а молодь — це молодь! — уже проривалася в завтра, її вела жадаба самоствердження й самореалізації. Молоді вивчали іноземні мови, вірячи, що їм доведеться жити в країнах західного світу, студіювали в створених у таборах українських вищах різні науки. Марія Слиж зуміла піти по науку на медичний

факультет німецького університету Людвіка Максиміліана. Цим вона завдячує своєму доброму знанню німецької мови, вивченої в гімназії, і любові до німецької літератури.

1950 року стала доктором медицини й емігрувала з родиною до Сполучених Штатів Америки, де пані Фішер-Слиж (таке прізвище тепер мала, вийшовши заміж за німецького лікаря) тривалий час працювала педіатром. Згодом започаткувала приватну практику в містечку за шістьдесят кілометрів від Чикаго. Віддала цій практиці 31 рік. Вийшовши на пенсію, переїхала на проживання до Торонто — привело її сюди бажання жити в такій масовій і сильній українській громаді (Торонто цілком заслужено називають столицею українства західного світу).

У пані Марії ніби почалося друге життя. Хоч вона й раніше була причетна до багатьох благодійних справ у середовищі українців США (важко назвати якусь важливу культурну акцію, до якої вона не приєдналася б саме своєю фінансовою підтримкою), але тут, у Торонто, пані Фішер-Слиж стала душею кількох українських організацій. І, звичайно ж, першою серед них є Товариство приятелів України. Від першого дня його, ще коли воно, виникнувши понад десятиліття тому, називалося Товариством приятелів Руху, ця енергійна жінка — незмінний член управи Товариства, а головне — його меценат.

Одна з пріоритетних програм цієї організації — Канадсько-українські бібліотечні центри. По всій Канаді є чимало важливих українських книг. Це й видання з історії України та української культури, тексти репресованих письменників і письменників-емігрантів, філософські, політо-

логічні, енциклопедії, довідники...

Все це дуже потрібне тут, бо чимало тих текстів досі не оприлюднено в незалежній Україні, де ми нині щороку видаємо аж по 0,4 книги на душу населення (у той час, коли, скажімо, Німеччина і Франція друкують щороку відповідно 15 і 19 книг на кожну людину в країні).

Щороку навесні Товариство має кількадесят тисяч томів. І тоді їх переправляють в Україну, де вже готується відкриття чергового Канадсько-українського бібліотечного центру. На сьогодні вони вже є в дев'яти містах: Луганську, Донецьку, Харкові, Севастополі, Сімферополі, Одесі, Чернівці, Сумах і Дніпропетровську. Здається, Марія Фішер-Слиж була на відкритті всіх центрів. А деякі з них мають одного-єдиного мецената. І ним є саме вона.

Під час відкриття центрів у Чернівці, Сумах, Дніпропетровську й у Криму була й урочиста церемонія вручення премій Фішер-Слиж кращим учителям української мови й літератури. Побувавши в Україні вперше й побачивши нашу ситуацію з рідною мовою, вона взяла на себе зобов'язання постійно підтримувати вчителів мови (в ідеалі це мала б узяти на себе держава, яка хоче стати національною; щоправда, в тому разі, якщо вона справді хоче цього!).

Потім було чимало книг (вона не веде їм лік), власне, ціла бібліотека, яким пані Фішер-Слиж допомогла з'явитися в світ.

...Уперше бачачи пані Фішер-Слиж, ніколи не запідозриш, що в цій тихій, архіскромній жінці стільки енергії. За роки незалежності України наша пані Уся приїздила до нас майже п'ятдесят разів. Член Ліги українських меце-

Торонто, 2011 рік, презентація тому Михайла Грушевського. У центрі пані Марія Фішер-Слиж

натів, управи Товариства приятелів України, Наукового товариства імені Шевченка, Світового українського лікарського товариства, а також голова історичного Товариства імені Олександра Оглоблина в Торонто — все це вона, Марія Фішер-Слиж, яка, звичайно ж, не колекціонувала посади й товариства. Вони самі знаходили її, бо вона — з тих людей, які до всіх обов'язків ставляться совісно.

Це — справді аскетичне життя, якому, мов сонце, присвічувала висока мета. Все в цієї жінки було присвячено українській справі. Прилетівши черговий раз до Києва, вона розповідала: треба зайти до пана Зінкевича в “Смолоскип”, бо має виплатити стипендії молодим письменникам; збирається до Криму, де фінансує конкурс школярів “Ми — діти твої, Україно!"; показує мені довгий список організацій, які матимуть від неї пожертви; запитує, кому з письменників варто було б підтримати видання книжки (але — щоб тільки справді талановитої!)...

Їй просто невиласило було всидіти на місці. Щоразу казала щось на зразок: “Ми з вами збиралися до Чигирини й Суботова, то коли їдемо?” І ми їхали. Казала: “Ви говорили про Качанівку...” І ми знову їхали.

Мені справді важко уявити в Україні якусь місцину, де не побувала пані Уся. Вона при кожній зустрічі захоплено розповідала, звідки оце шойно повернулася.

Мені здається, що її надихала й відмолоджувала дорога.

Казала, що колись уявляла: піде на пенсію і тоді весь свій час, — а його буде надзвичайно багато! — присвятить читанню всіх тих великих книг, які не встигла прочитати за напруженою медичною роботою.

Але нині вільного часу в неї зовсім не було.

Був час для інших, а для себе його їй не вистачало.

Звичайно ж, її дуже не вистачало всім, хто її знав. Так буває тільки з людьми справді золотої душі.

Тут він жив, працював, боровся...

В Україні триває відзначення 70-річчя з дня народження визначного педагога, письменника, просвітителя Анатолія Погрібного. Активну участь у цьому беруть організації Товариства “Просвіта”, якому покійний Анатолій Григорович віддав багато років свого життя. Ось повідомлення з Сумщини, з якою теж пов'язана біографія Погрібного.

Віктор ТЕРЛЕЦЬКИЙ, голова Шосткинського міського осередку “Просвіти”

Вечір вшанування славного сина України з презентацією книги “Життя і чин Анатолія Погрібного” пройшов у міській бібліотеці ім. Л. Толстого у Шостці. Зібралися члени “Просвіти”, бібліотечні працівники, літератори, всі, кому небайдужа доля України, рідного слова.

Зі спогадами про Погрібного виступив його давній товариш, краєзнавець, колишній керівник хорového колективу із села Собич Микола Жирний. Показав фото Погрібного, на звороті якого рукою письменника написано: “А про мене згадуй, як про людину, безтямно закохану в усе україн-

ське, і яка пішла в життя з девізом: “Хай живе Україна! Хай живе українська мова! Хай живуть українці вірою і душею! Хай дедалі більше зміцнюється українська нація!”

...Я пригадав 1961 рік. З нагоди 100-річчя від дня смерті Т. Шевченка Погрібний організував на заводі у Шостці великий літературний вечір. Виступив із палким словом про Тараса, підготував виступ заводського хору, виставу за поемою “Наймичка”, у якій читав текст автора.

У серпні 2006 року Анатолій Григорович приїхав на Шосткинщину на свято в честь нашого видатного земляка Пантелеймона Куліша. Привіз дві величезні валізи книжок, які дарував бібліотекам, музеям, школам. І, як завжди, поспішав у численних просвітнянських справах — до Глухова, Новгорода-Сіверського.

Прикрасив вечір виступ гурту “Собичанка” із села Собич. Пісні, написані Миколою Жирним, — “Ой чия ж то хата”, “Тече Десна”, “Пісня про маму” — нагадали нам, як Анатолій Погрібний любив народну творчість.

о. Михайло (Юшин), парох парохії “Царя Христа” УГКЦ, м. Луганськ

17 лютого в Українсько-канадському центрі “Відродження” м. Луганська обласне об'єднання “Просвіти” разом із парафією “Царя Христа” УГКЦ провели святковий вечір із нагоди 120-річного ювілею спадкоємця Андрія Шептицького, Блаженнішого патріарха Йосифа (Сліпого).

Без перебільшення можна сказати, що патріарх Йосиф — наш сучасник. Своєю візією майбутнього він на кілька десятиліть випередив свою епоху — щоб опинитися поруч із нами у нашому сьогодні.

Вечір розпочався молитвою за упокій душі патріарха Йосифа, яку відслужив священник о. Михайло (Юшин). Після вступного слова священника зі змістовною доповіддю виступив історик, голова Луганського обласного об'єднання ВУТ “Просвіта” Володимир Семистяга. Він розповів, що предстоятелю УГКЦ випало на долю керувати Церквою в тяжкий час приходу в Україну більшовицького атеїстичного ре-

Голос мовчазної церкви

жиму, за яким після 5 місяців звичайного служіння на своїй кафедрі настали довгі 18 років у Сибіру, в таборах Мордовії. Після того, як Йосиф Сліпий “уперто не хотів помирати на заслання”, а за нього постійно турбували радянську владу і Святійший отець Іван XXIII Папа Римський, і багато відомих політиків Заходу, цей “німий свідок Церкви” був вигнаний із радянського “раю”, і ще довгих 20 років у Вільному світі був “голосом мовчазної Церкви”, що залишилася за “залізною заслоною” по всій території СРСР.

Просвітлянин Юрій Кисельов відзначив, як Йосиф Сліпий, звільнившись із радянської неволі, залишився вірний обов'язку церковного пастиря і збирав “сущих у розсіянні”. Понад третину життя він перебував на чужині, поза Батьківщиною, і в 70-річному віці як глава УГКЦ брав участь у другому Ватиканському Соборі, перед усіма єпископами світу мав доповідь і захищав свою Церкву, домагаючись законного патріаршого статусу для неї. Йосиф Сліпий як патріарх зробив три навколосвітні подорожі, незважаючи на солідний вік, відвідав кожен материк, де була його церква і де був український люд “на поселеннях”, у чужині. Збирав, навчав, утверджував.

Громадська активістка Ірина Магрицька наголосила на глибині

мислення і величі духу великого патріарха Української Церкви і великого патріота українського народу. Найдоречніше і найсвятіше у вшануванні пам'яті Йосифа Сліпого — це виконати його “Заповіт”. У ньому 92-річний патріарх утілює усе своє посвячене життя, а він жив Церквою, народом, Україною. Патріарх заповідав, щоб діяла християнська школа як передумова здорового виховання. Його девізом були слова “Через терня до зірок”, і своїм життям він це засвідчив.

Наприкінці ювілейного вечора священник о. Михайло повідомив, що 2012 рік в УГКЦ названо роком патріарха Йосифа, і зачитав звернення чинного патріарха УГКЦ Святослава (Шевчука) до вірних з ювілейним пастирським посланням.

Цікаво знати, що перший священник — парох Луганської церкви “Царя Христа” УГКЦ м. Луганська (офіційно зареєстрована 1992 року) о. Григорій Цимбал теж був в'язнем сумління радянських таборів і зустрічався у Сибіру з засудженим главою УГКЦ Йосифом Сліпим. Після зустрічей у нього з'явилося поклонання до служіння Богові й українському народові. Григорій Цимбал прийняв подвиг священства в УГКЦ — 13 років підпільно (“катакомбне служіння”), ще на радянській Луганщині, і 12 років — уже у вільній Україні.

Володимир ППАШ,
голова Закарпатського ОО ВУТ
“Просвіта” ім. Т. Шевченка

Створення торік Закарпатської греко-католицької спілки імені владика Івана Маргітича керівництво Мукачівської греко-католицької єпархії сприйняло вкрай неприхильно. Хоча спілка була налаштована на порозуміння та співпрацю з ним, бо користь від того для Церкви очевидна.

Особливе незадоволення викликала ініціатива “Щоб усі були одно”, спрямована на поступове об’єднання всіх греко-католиків нашої держави, об’єднання Мукачівської єпархії та УГКЦ, а також *ідея поширення практики богослужінь живою, зрозумілою, а не “мертвою” церковнослов’янською (по суті — староболгарською) мовою.*

Категорично вони не сприйняли й ідею, яку прихильно зустріли люди, — дозволити священикам згадувати під час богослужінь Верховного Архієпископа Святослава як главу Греко-Католицької Церкви в Україні.

Дивно, але чомусь у заснуванні спілки звинуватили священиків “української орієнтації”. Насправді її ініціювала українська греко-католицька інтелігенція краю. Незважаючи на це, керівництво єпархії почало “сторонитися” і навіть карати тих священиків, які стоять на боці своїх вірних (абсолютна більшість їх — українці), що просять службу Богу вести українською мовою. Позиція керівництва єпархії, що карає священиків за любов до своїх вірних і свого народу та прагнення до єдності, це вже не просто непорозуміння.

Складається враження, що відбувається повернення до практики тих часів, коли єпархією керував відвертий сепаратист, українофоб і мадярон Іван Семедій, за якого патріоти нашого народу, зокрема й священики, разом із б. п. єпископом Іваном Маргітичем, несправедливо зазнавали дискримінації, а все українське сприймалося вкрай ворожо. Це дуже заскоружла й непрогресивна тенденція, — говориться у зверненні, яка суперечить не лише розвиткові єпархії, а й вимогам ХХІ століття.

Аргументи консисторії: мовляв, греко-католицька громада не має права ініціювати зміни, бо це суперечить “традиції” єпархії, щонайменше дивні.

Щоб з’ясувати, чи мають підстави зазначені закиди, громада звернулася до фахівців з історії Церкви та Канонічного Права із запитаннями:

1. Які Церковні закони порушили вірники — греко-католики, створюючи громадську організацію — Закарпатську греко-католицьку спілку ім. владика Івана Маргітича?

2. Чи існувала у Мукачівській єпархії традиція і практика згадування глави УГКЦ за часів репресій Церкви та у роки її відродження в незалежній Україні?

3. Які канони Церковного права порушують духовні отці Мукачівської греко-католицької єпархії, згадуючи Верховного Архієпископа Греко-Католицької Церкви в Україні?

4. Чому вірникам-українцям відмовляють звертатися до Господа Бога їхньою рідною українською мовою, постійно на-в’язуючи церковнослов’янську, хоч вірникам-угорцям, румунам тощо дозволено молитися рідними мовами?

5. Чи відповідає дійсності твердження проводу Мукачівської греко-католицької єпархії (єпископа та членів консисторії), що практикування української мови у богослужіннях є “порушенням” Церковного Права і “традиції”, яку не можна порушувати єпархії?

6. На якій підставі і чи з дотриманням Церковного законодавства 1992 р. єпископ І. Семедій та його найближче оточення отримали статус “*sui iuris*” (“свого права”) для Мукачівської греко-католицької єпархії?

7. Зазначений вище статус визначався як “*тимчасовий*”. Що означає “тимчасовість”? Може, 20 років для “тимчасовості” вже достатньо?

8. Чи може, згідно з Церковним правом Католицької Церкви, існувати у європейській державі кілька Помісних Греко-Католицьких Церков? І чи не є це казусом для Вселенської Церкви?

9. А може, настав час реалізувати проєкт Ватикану від 1994 р. про утворення в Закарпатті Греко-Католицької митрополії, яка б стала частиною Греко-Католицької Церкви в Україні і яка (УГКЦ) нині вже має сім митрополій?

Відповіді на запитання були знайдені у Кодексі Канонів Східних Церков (ККСЦ) (видання 1993 р.) та Катехизмі Католицької Церкви (ККЦ) (видання 2001 р.). Зазначені книги не всім доступні, тому за бажання їх можна прочитати в Інтернеті.

Про вірних і «невірних» у Мукачівській греко-католицькій єпархії

Народний єпископ Іван Маргітич

шому Отцю Бенедикту XVI, Папі Римському і, відповідно, правлячому єпископу Мукачівської греко-католицької єпархії Мілану Шашкіну.

Отже, згідно з канонами 18 ККСЦ: “*Вірні мають повне право засновувати товариства і керувати ними для цілей любові або побожності, або плекання християнського покликання у світі, а також скликати збори для спільного осягнення цих цілей*”. Таким чином, з’ясовано, що громада таки мала повне право засновувати спілку імені владика Івана Маргітича!

Відповіді на запитання, чи маємо право висловлювати свої пропозиції та побажання від імені спілки дає § 2 та § 3 канону 15.

“§ 2.: *Вірні вільно можуть виявляти Пастирям Церкви свої потреби, особливо духовні, а також свої побажання*”;

§ 3.: *“Відповідно до своїх знань, компетенцій і здібностей, якими відзначаються, вони мають право, а іноді навіть обов’язок, виявляти Пастирям Церкви свою думку в справах, які стосуються добра Церкви, і, зберігаючи непорушність віри і звичаїв та пошану до Пастирів, а також, зважаючи на спільну користь і гідність осіб, ознайомлювати з нею інших вірних”*.

Таким чином громада має не лише право, а за потреби “ще й обов’язок” на таке. Тому заперечення таких прав (і навіть обов’язку), недоброзичливе ставлення до них із боку керівництва МГКЄ суперечить Кодексу Канонів Східних Церков.

Це стосується пропозицій щодо прагнення єдності Греко-Католицької Церкви в Україні. Бо як може кваліфікуватися прагнення до єдності греко-католиків у нашій державі — якимось мало не еретизмом?!

Порядок згадування ієрархії у богослужінні регламентується канонами 161, 162 ККСУ. Тож заборона священикам згадувати Главу Греко-Католицької Церкви, яка виходить від керівництва МГКЦ в останні роки, йде, як вважають вірники, не від любові, а від гордині.

Одним із принципово доленосних рішень Другого Ватиканського Собору став дозвіл всім вірним Католицької Церкви молитися рідною, національною мовою. Щодо звичаїв (“традицій”) Мукачівської єпархії на моління церковнослов’янською мовою, то від неї треба відмовитися (згодні, що процес цей має бути поступовим і добровільним — реалізовуватися там, де цього просять вірники, однак не повинен уми-

В Ужгородському національному університеті відбулися збори громадськості, присвячені 91-й річниці від дня народження визначного церковного, громадсько-політичного діяча, в’язня сумління режимів Горті та советського, великого патріота України Івана Маргітича. Організували їх обласні організації ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка та Закарпатська спілка ім. владика Івана Маргітича. Скласти шану пам’яті народному єпископу прибуло чимало мирян, духовних отців Закарпаття.

Урочистості закономірно перейшли на обговорення теми, якою все життя переймався владика Іван — потреба єдності Мукачівської єпархії із УГКЦ, вільне використання української мови у богослужінні. За підсумком обговорення ухвалено два звернення. Подаємо одне із них (у викладі), адресоване Святійшому Отцю Бенедикту XVI, Папі Римському і, відповідно, правлячому єпископу Мукачівської греко-католицької єпархії Мілану Шашкіну.

но заборонятися), як це зробили в інших греко-католицьких церквах, де перейшли на рідні мови.

Бо, по-перше, змінювати такі звичаї та традиції дає право Катехизм Католицької Церкви, який Святійший Отець Іван Павло II назвав “Конституцією Церкви”. Його ст. 83 чітко роз’яснює різницю між Апостольською Традицією та церковними традиціями. У ній зазначено, що на відміну від Апостольської Традиції, “*традиції*” богословських, дисциплінарних, літургійних чи духовних, народжених упродовж віків у помісних Церквах... є особливими формами, за допомогою яких велика Традиція виражається так, як це властиво прийнято для цього місця та цієї епохи... вони можуть зберігатися, змінюватися або ж скасовуватися”.

А ст. 1204 зазначає: “*Відправа літургії повинна відповідати духові і культурі різних народів (Пор. II Ватиканський Собор, Конст. “Sacrosanctum Concilium”, 37—40.). Щоб містерія Христа була “розголошена для всіх народів, щоб вони повинувалися вірі” (Рим. 16,26), вона повинна проповідуватися, відправлятися і переживатися в усіх культурах так, щоб містерія Христова не усувала їх, а служила їх освяченню і доповненню (Пор. Іван-Павло II, Апост. зверн. “Catechesi tradendae”, 53.). Якраз зі своєю власною людською культурою (і через неї), прийнятою і перетвореною Христом, безліч Божих дітей мають доступ до Отця, щоб Його прославляти в одному Дусі”*.

У ст. 1206 читаємо: “*...Пристосування до культур вимагає навернення серця і навіть, якщо це потрібно, розриву з прадідівськими звичаями, якщо вони є несумісними з католицькою вірою*” (Іван-Павло II, Апост. посл. “*Vicesimus quintus annus*”, 16). Тож ця стаття переконливо свідчить, що від віджилих звичаїв і “традицій” (щодо обов’язкового церковнослов’янськомовного характеру богослужінь) насправді не тільки можна, а й **треба** відмовлятися.

Переходу на українську мову заважають ще два чинники, штучно спричинені “політикою” єпархіального керівництва:

1) відсутність відповідних навиків у священиків, яких у семінарії зумисне готують так, аби вони могли служити лише на церковнослов’янській (староболгарській) мові, яка незрозуміла або малозрозуміла народів. Не володіючи навиками служіння українською, молоді отці відмовляють вірникам у проханні вести службу українською. Стосується це катехично-дяківських шкіл;

2) затягування видання українською мовою “Великого Ізборника” та “Ірмологіону Мукачівської єпархії”.

Тож владиці Мілану варто **якнайшвидше “навернути серця” до українців, які становлять абсолютну більшість вірних єпархії, до їхньої культури та духовних прав! А не нехтувати ними.**

Свідченням такого навернення став би курс на престижне впровадження у богослужіння української мови як рідної мови абсолютної більшості населення Закарпаття та вірників Мукачівської греко-католицької єпархії (з цією метою також — і запровадження навчання з підготовки майбутніх пастирів до богослужінь українською у семінарії, переклад і видання українською мовою вищезазначених книг) та сприяння процесу єдності Греко-Католицької Церкви в Українській державі (розпочати цей процес можна хоча б із повсякчасних згадувань під час богослужінь її Верховного Архієпископа).

Щодо “статусу “*sui iuris*” (“свого права”) Мукачівської єпархії, то Інститут історії Церкви (Львів) ще у 90-ті роки минулого століття провів дослідження історії “*sui iuris*” у Мукачівській єпархії. Було виявлено, що 1991 р., коли комуністична номенклатура та КДБ організували спалах сепаратизму на Закарпатті, владика І. Семедій та його найближче оточення сфальсифікували документ про бажання начебто “більшості” священиків про потребу “особливого” статусу для Мукачівської єпархії. І “потребою” того, ніби більшість вірників греко-католиків на Закарпатті становлять не українці, а якісь “русини”. Насправді це була груба фальсифікація, бо згідно з даними Всеукраїнського перепису населення (2001 р), у Закарпатті мешкає понад 1млн українців і близько 10 тис. осіб, що виокремлюють себе як “русини”.

Реалізуючи результати волевиявлення греко-католиків єпархії, 1994 р. Апостольська Столиця розробила проєкт створення Закарпатської митрополії у єдності із Верховним Архієпископом Греко-Католицької Церкви України, узгоджений з усіма та підписаний тодішніми єпископами Мукачівської єпархії — Іваном Семедієм, Іваном Маргітичем та Йосипом Головачем. Лише через якийсь час двоє із них (І. Семедій та Й. Головач) заявили про “зняття” своїх підписів під погодженням. Таким чином ідея було заблоковано.

Тож греко-католицька спільнота попросила Преосвященного владика Мілана ініціювати розблокування цієї ідеї Ватикану щодо створення Закарпатської митрополії у єдності з УГКЦ. Тим паче, що статус “*sui iuris*” був наданий як тимчасовий, тобто короткотривалий. Треба припинити гальмування природного прагнення греко-католиків Закарпаття до єдності з усіма греко-католиками України у єдиній Помісній Греко-Католицькій Церкві. Альтернативи цьому процесові немає. Адже абсолютна більшість греко-католицьких вірників Закарпаття — українці, а Закарпаття є і завжди буде складовою частиною Української держави.

Олексій ВОЛИНЕЦЬ,
біолог-фізіолог

Відомо, що за рік до цього там побувала американська комісія з метою ознайомлення з умовами утримання в'язнів. Напередодні до кіосків табору завезли білий хліб, який, до речі, не продавали, а на чисто застелених ліжках лежали вгодовані комсомольці. Те саме спостерігалось під час відвідування табору делегацією письменників СРСР на чолі з Максимом Горьким. Мета останньої акції: показати громадськості, як добре живеться в'язням на Соловках.

Торттури чи покарання, які застосовувалися на Соловках, у літературі не стали окремим предметом для аналізу, тому їхній характер і специфічність потребують подальших досліджень. Існує усталена думка, що тільки страхом і тортурами можна було стримати від повстання багатотисячні маси ув'язнених (див. О. Солженіцин “Архіпелаг ГУЛАГ”). З такою думкою легко погодитись, однак зауважимо, що не все так просто. Наведемо приклад: для чого конвоїрам потрібно було багаторазово піднімати зв'язану людину на дзвіницю вгору й опускати донизу? На дзвіниці зв'язаний лежав нерухомо упродовж 8 годин, а потім його зносили вниз до теплої кімнати, клали всього на 5 хвилин у добре нагріту піч, при цьому обстежували роботу серця, органів дихання тощо, а потім знову піднімали вгору на лютий мороз і вітер. І так шість разів упродовж 48 годин!

Подібне було, коли роздягнених в'язнів примушували сидіти нерухомо упродовж 18 годин на тонких жердинах у приміщенні, яке продувалося наскрізь холодним вітром. Практикувалися також групові ночівлі під снігом, тривале занурення в холодне bagno, біг на морозі без одягу, довготривале непопорушне стояння в'язня голим на мокрому камені чи пеніку під комарами. В'язнів скидали з висоти 365 сходинок із прив'язаною до спини колодою. Або: до ніг в'язня прив'язували голоблі, куди впрягали коня, на якого верхи сідав конвоїр і шосили поганяв тварину, волочачи прив'язаного по лісовій вирубці чи кам'янистому полю.

Влаштовували масові “екскурсії” до ям, в яких лежали розтерзані тіла в'язнів. Людина переживала шок від побаченого! Хіба це не наводить на думку, що за цим усім криється жорстоке випробовування людини на виживання? І. Резнікова в книзі “Православие на Соловках” підтверджує, що “в 1927—1930 рр. (кримінологічний кабінет) проводив соціологічні та невро-психопатологічні дослідження серед ув'язнених, займався статистичним опрацюванням матеріалів”.

Отже, можемо зробити певний висновок про широко практиковане на Соловках випробовування в'язнів в умовах, максимально наближених до фронтових, тобто про *проведення над людьми*

Комуністична селекція в пошуках універсального солдата

У своїй фундаментальній праці “Масовий терор як засіб державного управління в СРСР” (К. 1999) доктор історичних наук Сергій Білокінь навів дані про слідчу комісію, яку було відряджено 1930 року з Москви до Соловецького табору з метою перевірки фактів застосування наглядачами та медперсоналом тортур щодо ув'язнених. Але слідча комісія аж ніяк не була зацікавлена в розкритті самих злочинів, а навпаки, вона діяла, щоб приховувати та знищити і докази, і самих свідків.

жахливих біологічних дослідів із військовою метою. Біологічна наука допомагала комуністичній диктатурі створювати універсального радянського солдата, який міг би тривалий час сидіти непопорушно у засідці на гілці дерева, в гірській ущелині чи болоті, якими багата Скандинавія, і при цьому залишатися непоміченим для противника і, головне, не втрачати здатності продовжувати бій із ворогом.

Втікачі з табору, яким вдалося дістатися території сусідньої Фінляндії, описують ці торттури досить детально (до речі, такі втечі стали можливими лише тому, що там в'язні будували дві секретні дороги в напрямку Фінляндії). Кого відправляли на ці муки? У “Соловецькій каторзі” Л. Чикаленка читаємо: “...більшість підозрілих людей по втечі, котрі освічені, і хто служив в білих арміях та взагалі, хто проти них духом”. Приводом для “відрядження” на Сєкірку (штрафний блок) було також невиконання “уроку” (норм). Втікачі одностайно стверджують, що з 1928 року щодня прибував ешелон переважно з українцями, кубанцями, донцями, кавказцями (євреїв, росіян майже не було).

Під виглядом покарань тут здійснювалася більшовицька сатанинська селекція. Інтенсивно проводилися пошуки таких індивідів, які здатні були витримати нелюдські навантаження. Серед сотень чи тисяч піддослідних могли якимось дивом вижити декілька осіб. Тоді вони ставали об'єктом для подальших біологічних дослідів. Важливо було отримати від учілілих людей генетичний матеріал із метою не тільки вивчення, а й практичного застосування. Але передусім нагадаємо читачам дещо з історії генетичної науки, що стрімко розвивалася з початку XX століття.

Дискусії з питань генетики здебільшого проводилися під гаслом: “Хто володіє еґенікою, той володіє світом!”. Цим питанням у Росії ґрунтовно займався Інститут експериментальної біології, який очолював М. Кольцов. 1920 року він заснував “Русское еґеническое общество”. У Москві видавався журнал “Русский еґенический журнал”. (До речі, Кольцову приписують відомий вислів: “Еґеніка — релігія майбутнього, і вона чекає своїх пророків”). Наука тоді вже володіла методами штучного запліднення тварин. Добре відомий на той час антропогенетик Олександр Серебровський пропагував проведення такої практики й на людях. Перекоаний марксист, він 1929 р.

опублікував статтю в “Медико-біологічному журналі” під назвою “Антропогенетика та еґеніка в соціалістичному суспільстві”, в якій прогнозував створення в найближчі роки банків сперми, взятої від визначних чоловіків для проведення штучного запліднення жінок. Навіть з'явився науковий термін: селекційний план і т. ін. Мета була конкретна: *виращування в спеціальних розплідниках дітей з певними психофізичними якостями*. Вирішення цього питання вважалося можливим лише за умови знищення сім'ї як основи суспільства, оскільки, на думку Серебровського, дітонародження при соціалізмі має стати справою державною, а не приватною:

“Решение вопроса по организации отбора в человеческом обществе несомненно возможно будет только при социализме после окончательного разрушения семьи, перехода к социалистическому воспитанию и отделения любви от деторождения...” Він наполягав на необхідності застосування певних заходів впливу щодо тих жінок, які, можливо, відмовлятимуться від ролі “інкубаторної машини” для народження “державних” дітей.

Подібні плани проведення біологічних дослідів над людьми виношували не тільки деякі науковці, а й передусім партійні вожді. Л. Троцький висловлювався так: “Людський рід... знову поступить в радикальну переробку і стане об'єктом найскладніших методів штучного відбору і психофізичного тренування”. Про це мріяли М. Бухарін, А. Луначарський.

На пошуки “нових форм людини” було кинуте потужні сили науковців. Зоолог Ілля Іванов намагався схрестити людину з мавпою, на що було витрачено значні кошти для закупівлі в Африці шимпанзе. Для досліджень був залучений і Нобелівський лауреат, професор Військово-медичної академії фізіолог Іван Павлов. І хоча особисто він критично ставився до експериментів більшови-

ків, за вказівкою Леніна отримав від влади все необхідне для своїх дослідів. Павлов мусив знайти наукові підходи для закріплення і передачі спадковим шляхом умовних рефлексів, тобто набутих ознак. Тож Шаріков із “Собачого серця” виник не в хворій уяві Булгакова.

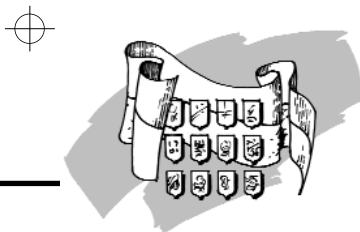
1922 року на Соловецьких островах була створена експериментальна база — табори особливого призначення (скорочена назва “СЛОН” — Северные лагеря особого назначения), куди доставляли тисячі чоловіків і жінок міцної статури або які мали військовий вишкіл. За свідченнями, взятими з альманаху “Звенья” (№ 1, 1991 р.) московського відділення “Меморіалу”, на островах Анзер і Заячому був побудований цілий комплекс, куди входили жіночі та дитячі бараки, лікарня, де лежали цілком здорові люди, була молочна ферма, теплиці тощо. На Соловках було також багато талановитих митців, науковців, колишніх державних і громадських діячів. Вони теж підлягали селекції заради перемоги у майбутній світовій війні.

Восени 1939 року СРСР вчинив напад на Фінляндію, до якого готувався заздалегідь. “Війна буде блискавичною, малою кров'ю і на чужій території”, — таким було популярне гасло Москви. Однак мужні фіни, будучи в меншості, дали гідну відсіч агресору. Героїчними зусиллями вони захистили свою країну в умовах лютої зими (під 40° С) і глибоких снігів. Війна закінчилася навісні наступного року. Втрати СРСР — до 272 тисяч бійців, тоді як фіни втратили за весь період кампанії 23 тисячі (разом із втратами серед цивільного населення).

Невдачу потерпіла й та частина генетиків, яка планувала зробити переворот у генетиці людини. Нічого путнього також не вийшло з людськими розплідниками. Свої таємниці природа не бажала відкривати і розвиватися за вказівками комуністичних (чи нацистських) авантюристів.

Однак небезпека не зникла, вона існує й досі. В останній період генетична наука збагатилася новітніми досягненнями. Широко впроваджуються в практику генетично модифіковані види рослин, з'явилися перші живі клони тварин. Переважно розшифровано геном людини, діють медичні заклади, де “сурогатним матерям” підсаджують штучно запліднену жіночу яйцеклітину для виношування не своєї дитини. В тяжких економічних умовах, спровокованих і нашою владою, кожна українська жінка, яка народжує чужу дитину заради заробітку, може стати “живою машиною”, позбавляючи себе родинного щастя.

Окрім питань морально-етичних, є ще проблема безпеки для майбутнього людства. Практику з генними структурами можуть використати політичні злочинці для своїх мізантропічних цілей. Чи є гарантії, що певні технології не будуть використані для знищення деяких груп населення за етнічними чи іншими ознаками? Напевно, ні. Тож людство мусить бути пильним!

“Завдяки Ясюковичу Дніпровський завод
здобув славу кращого металургійного
підприємства Європи”.

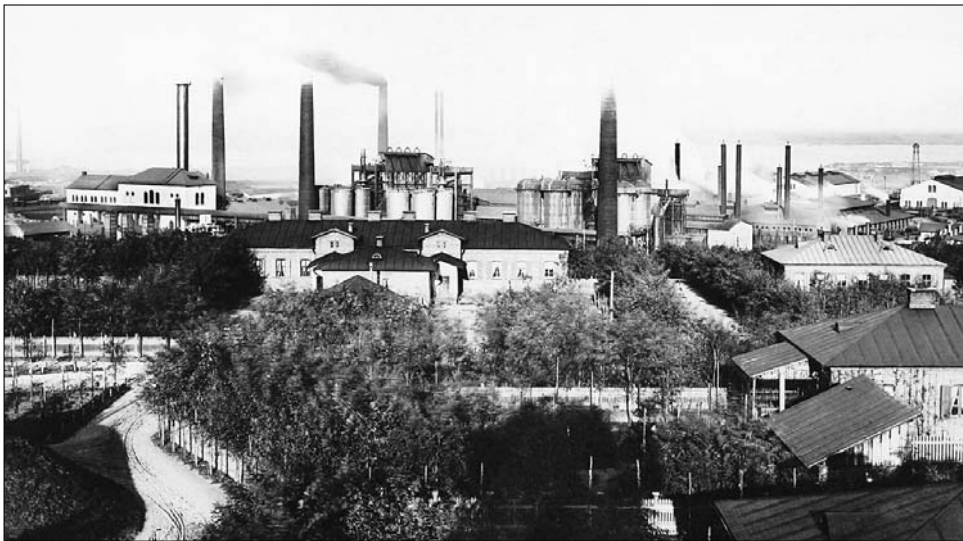
Олександр СЛОНЄВСЬКИЙ,
член Дніпропетровської обласної
організації Національної спілки
краєзнавців України, член Національного
краєзнавчого товариства “Лелека”,
Дніпродзержинськ

Клеймо експлуататора та “польсько-го капіталіста”, здавалося, назавжди поховало для історії пам’ять про того, хто так багато зробив для перетворення сонного села на справжній промисловий і культурний центр на берегах Дніпра, хто за життя отримав славу людини широкої популярності й громадських заслуг. Однак справедливість перемогла: непростий шлях переосмислення справжніх цінностей втілювався в увічненні пам’яті одного з видатних діячів, який прославив це місто і зробив значний внесок у розвиток промисловості півдня України. Сьогодні ми можемо сказати: ім’я Ігнатія Ігнатійовича Ясюковича вийшло з історичного забуття, стало предметом нашої гордості.

Ігнатій-Андрій Ясюкович народився 1 листопада 1847 р. у місті Ковно (нині — Каунас) у сім’ї спадкових дворян, дрібних землевласників. 1884 року випускник Санкт-Петербурзького технологічного інституту Ясюкович — головний керівник відомих на всю Росію Путилівських підприємств. Це був воістину діяч великого масштабу. Саме з ним пов’язало свої надії польсько-бельгійське акціонерне товариство, запросивши директора Путилівського заводу до управління справами Південно-російського дніпровського металургійного товариства (ПРДМТ) і керівництва завершенням будівництва та пуску Дніпровського заводу в селі Кам’янському Катеринославської губернії.

Дніпровське товариство не мало жодних привілеїв. Своїм розвитком воно зобов’язане винятково Ігнатію Ясюковичу, який мав великий авторитет у світі промисловості. Про це свідчить факт, що Санкт-Петербурзький міжнародний комерційний банк відкрив на ім’я та під відповідальність І. І. Ясюковича кредит на суму 500 тис. рублів, необхідних для завершення будівництва Дніпровського заводу.

Зараз уже не важливо, як задувалися на Кам’янському заводі домни і запускалися прокатні стани. Завод під керівництвом директора-розпорядника Ігнатія Ясюковича невпинно зростає і перетворюється

Вигляд заводу з боку Верхньої колонії

Рідне місто з чекістською назвою Дніпродзержинськ

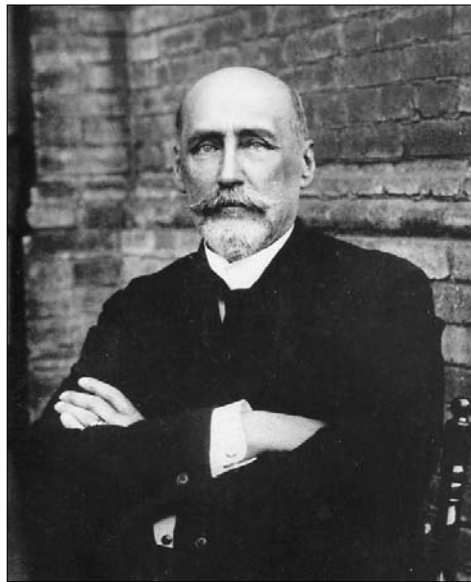
Ще 15–20 років тому прізвище фактичного засновника і першого директора Дніпровського заводу в селі Кам’янському було відоме хіба що вузькому колу фахівців і старим людям. Проте Кам’янське зобов’язане Ігнатію Ясюковичу так само, як Україна — Тарасові Шевченкові. Це не перебільшення. Можливо, масштаб порівняння інший, але пропорції ті самі. Сліди діяльності Ігнатія Ігнатійовича Ясюковича присутні скрізь: на металургійному комбінаті виробляли метал, у театрі ставили спектаклі, в православному та католицькому храмах, збудованих за його ініціативою, відбувалися служби, хрещення та вінчання, в будинках Верхньої колонії мешкали люди, навчалися студенти, працювали установи. Але імені Ясюковича не було ніде.

що Дніпровський завод правомірно завоював собі славу кращого металургійного підприємства не лише півдня України, а й усієї Європи. Такий стрімкий розвиток Товариства не мав аналогів у Російській імперії. Важко щось схоже знайти навіть у всій Європі.

Приділяючи величезну увагу Дніпровському заводу, Ігнатій Ясюкович не менш уважно ставився і до розвитку Кам’янського. Житло та громадські будівлі заводського поселення — Верхньої та Нижньої колонії споруджувалися за останнім словом житлово-комунальної техніки, вся забудова Верхньої колонії відбувалася за єдиним архітектурним планом. Тому аристократична частина Кам’янського дуже швидко набула рис затишного, своєрідного, суто міського району, який пізніше став “центром кристалізації” перетворення села Кам’янського на справжнє місто, кількість мешканців якого виросла з двох до сорока тисяч.

Будівельний бум житла та громадських споруд Верхньої колонії припав на початок 1890-х рр. і тривав аж до 1917 р. Завдяки ініціативі Ясюковича, з чималою часткою його власних коштів, цей район Кам’янського був прикрашений будинками, якими могли б пишатися і в столицях. Насамперед це православний Свято-Миколаївський храм, чудова споруда Народної аудиторії, католицький костел, Інженерний клуб, будівля Головної контори Дніпровського заводу та Зимового яхт-клубу, фабрична школа, чоловіча та жіноча гімназії, православний і католицький притулки.

А річковий клуб! Ось свідчення однієї з центральних газет того часу: “Мало кому відомо, що в селі Кам’янському-Запоріжжі біля Катеринослава існує кращий у Росії річковий яхт-клуб. На спорудження

Ігнатій Ясюкович

самого приміщення Товариство нещодавно витратило понад 300 тисяч рублів. І результати тому також чудові: запрошені туди кияни та катеринославці виявилися переможеними”.

Парадокс? У далекому, загубленому селі Кам’янському, де на краю Російської імперії існував під керівництвом блискучого інженера кращий на півдні України металургійний завод, кращий у Російській імперії річковий яхт-клуб, найбільший православний храм. У Заводському, або Інженерному клубі Дніпровського заводу стіни розписували італійські майстри, а акустика не поступалася кращим оперним залам. Тут співав Федір Шаляпін. Вражає Кам’янський костел, який споруджено у витонченому неоготичному стилі. Громадські та житлові будинки Верхньої колонії Кам’янського прикрашали чудові зразки художнього кування, яке ніде більше не зустрічається.

1903 року Ігнатій Ігнатійович Ясюкович, після п’ятнадцяти років плідної діяльності в Кам’янському, взяв на себе обов’язки директора-розпорядника та члена правління ПРДМТ і переїхав у Петербург. Тут він брав участь у справах загальнодержавного значення. Коли на початку 1905 р. постало питання про розробку положення про Державну Думу, на це жваво відреагували представники торгово-промислових кіл Російської імперії. Міністри внутрішніх справ А. Булігіну по-

дали петицію від усіх торгово-промислових організацій імперії: у ній вказувалося на важливе місце, яке займає промисловість у житті держави й товариства, потреби якого не можуть не бути висловлені в Думі лише представниками земства і міст. А тому на нараду з розробки положення про Держдуму необхідно залучити виборних представників промисловості. Честь підписати цю заяву отримали перші особи промисловості й торгівлі Російської імперії: С. Морозов, С. Четвериков, Г. Крестовников, А. Коновалов, П. Рябушинський, Н. Авдаков, І. Ясюкович, П. Гукасов, В. Жуковський.

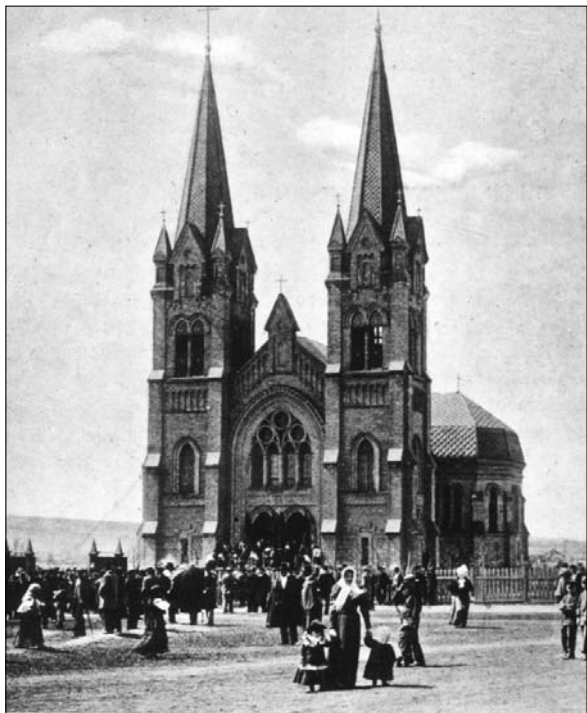
Дніпровський завод у Кам’янському пережив друге народження 1912 року, коли на його повне переоснащення правління ПРДМТ, яке очолював І. Ясюкович, витратило понад 6 млн рублів золотом. Металургійний гігант від самого свого заснування завжди був серед найкраще обладнаних підприємств півдня України. Незважаючи на це, з введенням на Заході будь-яких технічних вдосконалень, підприємство знову переобладнувалося, підвищуючи щоразу свою продуктивність, хоча це коштувало значних капіталовкладень.

Ясюкович багато чим підкорював людей: чудовою технічною освітою, адміністративною геніальністю, невтомною працею, здатністю добирати кадри.

У доповіді Правління ПРДМТ загальному зібранню акціонерів, яке відбулося у Санкт-Петербурзі 1913 року, зазначалося: “...результати за минулий операційний рік значно перевищили результати за всі попередні операційні періоди, при чому наступний рік обіцяє за всіма ознаками бути не гіршим за попередній. Зважаючи на це, Правління Товариства припускає, що Ви, безперечно, розділите з нами те піднесення, з яким відзначалася нещодавно 25-та річниця пуску в дію Дніпровського заводу в Кам’янському, і приєднається до тих привітань, у яких були відзначені заслуги нашого почесного товариша І. І. Ясюковича за його настільки плідне 25-річне управління справами Товариства”.

Більшовицький переворот і громадянське братовбивство сплутали всі карти й перекреслили надії на подальше процвітання Кам’янського. 3 січня 1920 р. Кам’янське опинилося під владою советів, а точніше, під Надзвичайною комісією, яка негайно взялася за тотальні обшуки, арешти, ревізії, розстріли. Советська влада майже відразу стала асоціюватися з образом чекіста в шкіряній та з пістолетом, для якого людське життя не коштувало і лама-ного шеляга. В місті, яке перейменували на Дніпродзержинськ, зароджувалася й утверджувалася система репресивних заходів, яка найстрашніше виявила себе у 1937—1938 роках.

Якщо говорити про загальні цифри репресій у Кам’янському-Дніпродзержинську, то за роки советської влади пос-

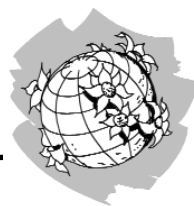

Костел Святого Миколая

на першокласне підприємство. Йому було надано почесне право участі у Всесвітній промисловій виставці 1889 р. в Парижі, де Дніпровському заводу присудили Велику золоту медаль. А на Всеросійській промисловій виставці 1896 р. у Нижньому Новгороді завод нагородили Державним гербом. Ясюковичу вдалося створити такий колектив інженерів і адміністраторів, домогтися таких чудових економічних результатів,

Православна церква

траждало через політичні мотиви в місті, де будувався соціалізм, не менше 2200 осіб. Свідчення за період із 1917-го до кінця 1920 рр. мінімальні або практично відсутні. Дані за інші роки потребують уточнення.

Рапартуючи про свої головні досягнення за передвоєнне десятиліття, дніпродзержинський відділ НКВС повідомив про те, що в місті викрито три контрреволюційні течії:

1. Контрреволюційна група бухаринського напрямку.
2. Контрреволюційна організація “ПОВ” (Польська організація воєнна).
3. Воєнно-повстанська Контрреволюційна організація петлюрівських, есерівських і анархістських послідків.

У своєму переможному рапорті дніпродзержинські чекісти, очевидно, через “скромність”, не згадали ще про одну, без сумніву, важливу цифру, яка характеризує їхню наполегливу працю на благо партії більшовиків і Радянської держави. Лише за 1937—1938 рр. вони “розкрили і знешкодили” 197 підпільних організацій! Серед них і суто контрреволюційні організації, і контрреволюційні повстанські, польські, диверсійні терористичні, троцькістські, правотроцькістські, шпигунські, контрреволюційні групи, контрреволюційні воєнні організації “Вільна Україна” й українська воєнна організація, есерівське підпілля, а також контрреволюційні націоналістичні та воєнно-повстанські організації. Крім того було “виявлено та знешкоджено” антисоветські організації: фашистську, шпигунську, польську. Широко практикувалися справи, об’єднані за професійною ознакою: транспортників на Дніпровському металургійному заводі, міських зв’язківців, “азотчиків” та інших “нелегальних угруповань”. Кількість “членів” організацій коливалася від одного учасника (!) до більш ніж сотні. Воістину, треба бути великим фахівцем своєї справи, аби за невловимими для недосвідченого погляду ознаками відрізнити одну організацію від іншої.

Також дуже показовий і важливий аналіз репресій за національностями за ці два страшні роки. У 1937—1938 роках у Дніпродзержинську було засуджено: українців — 658 (480 розстріляно); поляків — 405 (335 розстріляно); росіян — 138 (94 розстріляно); білорусів — 115 (106 розстріляно); німців — 59 (47 розстріляно); євреїв — 26 (16 розстріляно); представників інших національностей: 67 (62 розстріляно).

Із наведених даних видно, що найбільшого удару під час репресій 1937—1938 рр. було завдано українцям. За цей час “викрили” багато підпільних організацій, переважна більшість членів яких були українцями, що не може бути збігом, а є цілеспрямованою дією.

Тож загальна кількість репресованих дніпродзержинців за ці два “мирні роки” склала 1468 осіб, із яких розстріляно 1140 засуджених. Якщо взяти до уваги, що багато ув’язнених померли чи були розстріляні під час відбування терміну позбавлення волі, реальна цифра значно зростає. Для порівняння: за два роки і два місяці фашистської окупації в Дніпродзержинську від рук гітлерівців або їхніх посіпак загинуло 1069 осіб. Причому абсолютна більшість жертв припадає на перші та останні дні окупації, коли на території міста точилися бої.

Відомий російський письменник Іван Бунін, який із еміграції пильно стежив за подіями на фронтах Другої світової війни, записав у своєму щоденнику (п’ятиця, 29 жовтня 1943 р.): “Взяты за эти дни Екатеринослав, Лоцманская Каменка (когда-то я там был перед проходом по порогам). Теперь это, верно, город, гнусно называемый “Днепродзержинск””.

* Насправді Лоцманська Кам’янка — населений пункт, який за течією Дніпра розташований нижче від міста Кам’янського (Дніпродзержинська). Нині в межах міста Дніпропетровська.

о. Ю.МИЦИК, д. і. н., професор,
Інна ТАРАСЕНКО, к. і. н.,
Київ

В Україні мало відоме ім’я польсько-канадського дослідника Анджея Болеслава Пернала. А. Пернал народився 1936 року в Мілові (Копичининський повіт, Тернопільське воєводство), був із батьками в сибірському засланні, в роки війни опинився на Заході, осів у Канаді. Викладав історію у Брендонському університеті (провінція Манітоба), Оттавському університеті. З 2008 р. живе в Калгарі (провінція Альберта).

А. Пернал — автор багатьох праць, зокрема в галузі історичної картографії (досліджував і видавав, наприклад, мапи Боплана), вивчав політичний устрій Речі Посполитої, її дипломатію і, що особливо важливо, політичну історію України XVII ст. і українсько-польські дипломатичні зв’язки середини XVII ст., зокрема і гетьманат Виговського. Серед його праць вирізняється книга “Річ Посполита Обох Народів і України. Дипломатичні стосунки в 1648—1659 роках”, польський переклад якої побачив світ 2010 р. у Кракові. За заслуги в поширенні знань про Україну козацьких часів отримав 2000 року докторат honoris causa Запорізького національного університету.

Ця книжка розглядає польсько-українські відносини, які досі досліджували фрагментарно. Хоча Україна того часу мала дипломатичні контакти навіть із Швецією, Венеціанською республікою і імперією Габсбургів, не кажучи про сусідні держави, але в СРСР вивчали лише зв’язки з Московською державою та й то нерідко викривлено (у світлі так званого “воссоединенія”). Зв’язки України з іншими державами практично не досліджувалися. Даремно шукати, наприклад, роботи, які були б присвячені відносинам України-Гетьманщини з Османською імперією і Кримським ханством. Особливо прикрий було замовчування українсько-польських зв’язків. Між тим Україна тривалий час перебувала під владою Речі Посполитої, підняла повстання проти неї, вела активну дипломатичну діяльність, намагалася визначити форми співжиття (не можна ж було весь час воювати!) і тому ці дипломатичні контакти з нею були чи не найжвавішими. Книжка Пернала заповнює цю прогалину (в українській історіографії поки що не створено подібної праці). До того ж Пернал не закінчує своєї роботи 1654 р., як веліла московська цензура, а продовжує її до 1659 р. Таким чином, він проливає світло на темний період української історії, пов’язаний із гетьманатом Виговського, висвітлює дипломатичні контакти 1655—1659 рр., історію Гадяцької угоди, подає достатньо повну картину розвитку її дослідження. Пернал довів, що ідея зближення України і Польщі на нових засадах (“Річ Посполита трьох народів”) належить ще Богдану Хмельницькому, а Виговський тільки продовжив справу свого попередника.

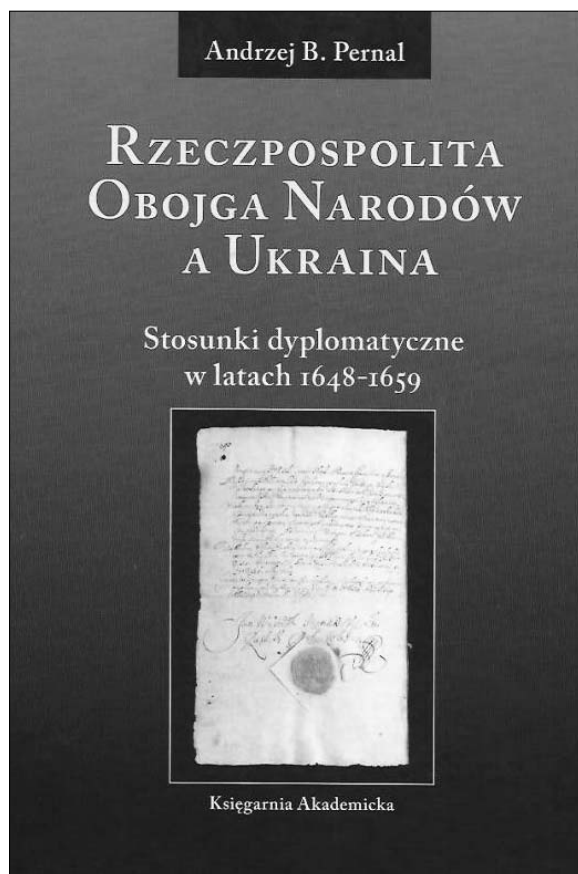
Пернал глибоко вивчив історіографію проблеми. Він чудово знає польську історіографію, англomовну і, що особливо приємно, українську. Адже не секрет, що значній частині польських істориків характерна її недооцінка. Якщо неможливо, щоб польський германіст не знав німецької мови і німецької історіографії проблеми, то про Україну можна, як вони вважають, писати без аналогічного знання. Пернал належить до тієї меншості, яка розуміє, що без використання напрацювань українських істориків і археографів неможливе всебічне та об’єктивне вивчення будь-якої українознавчої проблеми.

Канадський історик підняв значний пласт архівних джерел, які зберігаються в архівосховищах Польщі, України, Росії, Швеції, Австрії, ФРН. Він використав практично всі публікації джерел із цієї

Гетьманат Виговського і Гадяцька унія в дослідженні польсько-канадського історика

проблематики, включно із латиномовними й італомовними (наприклад, донесення папських нунцій), що є “terra incognita” для багатьох українських, білоруських і російських авторів. Тому його праця — не переказ давно відомих фактів під кутом зору авторської “концепції”, а глибоке дослідження проблеми, кожен висновок якої має під собою солідну джерельну базу.

Важливо, що Пернал розглядає українців-русинів як окремий і самодостатній народ, а Гетьманщину як нормальну державу цього народу. Це дало ключ до розв’язання багатьох кардинальних питань, і прирекло автора на блукання манівцями російської чи польської великодержавної історіографії. Це видання Пернала — урок і для доморошених “самодів”, які заперечують існування Української держави в XVII ст., принижують значення національно-визвольної боротьби українського народу, зокрема не знаходять у діяльності козацтва жодного конструктивного елементу, став-

лять під сумнів роль Богдана Хмельницького та ін.

Постаті Виговського Пернал приділяє велику увагу. Досить сказати, що про нього йдеться на понад 100 стор. монографії. Згадуються також Федір, Данило, Костянтин Виговські (брати гетьмана), батько Остафій і вся родина. Не оминув Пернал і далеку родичку гетьмана — історика Ванду Виговську де Андре, праці якої використав у книзі.

Якщо про І. Виговського-генерально-го писаря Пернал мало що додає (хоча і тут, починаючи з 1655 р., уводяться до наукового обігу його неznані документи, виявлені у відділі рукописів Бібліотеки Чарторийських (Краків), то Виговському-гетьману приділяє дуже велику увагу. Особливу цінність мають розділи V (Зближення у 1656—1658 роках: від Немижі до Гадяча) і VI (Гадяцька унія (1658—1659) і VII (Оцінка Гадяцької унії в польській та українській історіографії). Тут Пернал уважно аналізує хід підготовки Гадяцької

унії, жвавий обмін посольствами, роль С. К. Беневського, дипломатичне листування (тут виявлено багато незнаних досі листів гетьмана), позицію сподвижників (П. Тетеря, Ю. Немирич, Г. Каплонський, Перетяткович та ін.) і опозиції, міжнародну ситуацію тощо. Пернал підкреслює, що ідея польсько-українського порозуміння розроблялася ще в останні роки гетьманату Богдана Хмельницького за активної участі самого гетьмана. З особливою увагою Пернал аналізує процес опрацювання Гадяцького договору і документів, пов’язаних із ним (Екзекуція Гадяцького пакту тощо), виявляє суттєву різницю між первісним текстом договору й ратифікованим сеймом, показує, що значна частина панівної еліти Речі Посполитої широким прагнула мирного вирішення проблеми, а це відкривало шлях Україні в Європу. Водночас він показує протидію опозиційних сил в Україні й Речі Посполитій, а також роль сусідніх держав у боротьбі проти Виговського. У VII розділі подано широкую картину оцінок Гадяцької унії в польській та українській історіографії (мабуть, найповніша в історичній літературі). Діапазон оцінок був дуже широкий: від однозначного засудження до суперлативів, причому і серед польських істориків, і серед українських. Пернал слушно підкреслив, що українська історіографія була переважно під сильним впливом російської (додамо — штучним, бо вплив через жорстоку цензуру та репресії аж ніяк не зарахуєш до нормальних явищ). Навіть українські літописці XVIII ст. (Самовидець, Граб’янка, Величко, Симоновський) писали в підколоніальних умовах і не могли (якби й хотіли!) написати щось позитивне про Виговського. Отже, їх не можна розглядати у цьому випадку як абсолютно точний показчик народних настроїв (саме так розглядали цих літописців у радянській історіографії), а лише його певної групи. Українські ж історики (в УРСР починаючи з 30-х рр. XX ст.) були змушені писати по московських нотах, та й не завжди були самостійними (так К. Стецюк списала роботу “Вплив повстання С. Разіна на Україну” в одного з репресованих істориків). Лише в самостійній Україні з’явилися цінні роботи, в яких позитивно охарактеризовано Гадяцьку унію.

Орися ЗАПАРИНЮК-ТЕЛЯЄВА

Ось і настав 2012 рік. Скоро розминяю 84. Чомусь звідкись вигулькнула дата 29 березня, яка з 1944-го вважалася днем визволення Чернівців від фашистсько-румунських окупантів.

І наче кінострічка, попливли один за одним кадри спогадів із далекого минулого. Тільки в пам'яті й серці нічого не змінюється, не забувається, пульсує і болять...

А було так: з одного боку розуміння того, що війна ось-ось закінчиться, німецький фашизм програв, а з другого — тривога і розуміння того, що один окупант замінив іншого, з'явиться знову залізна завеса, яка цинічно й уміло дуритиме світ і приховуватиме правду про свої злочини.

Був у мій юній душі шем і біль втрат: мого першого і на все життя єдиного, справжнього кохання, втрата всіх (крім однієї) однокласниць-ліцеїсток, всієї рідні, окрім бездітного батькового брата і всіх сусідів, бо на нашій вулиці було 23 будинки і тільки в трьох залишилися господарі, у четвертому жив старий румун, який посівся після приходу радянської армії. Всі інші втекли світ за очі від більшовицького раю. Місто стало напівпорожнє: ні червоних прапорів, ні квітів, ні мітингів, як це було 1940 року.

Скоро з'явилися фронтовики. Покинуті квартири, будинки заселяли і вони ставали власністю нових господарів разом із меблями, посудом, постільню, килимами, одягом...

Поступово місто наповнювалося новими мешканцями: КДБ, міліція, партійний апарат, військові, євреї поверталися з Трансильванії до своїх домівок (хоч більшість виїхала 1947 р. в Румунію, а звідти далі), а тоді вже й інші службовці, спеціалісти, робітники, завербовані в Росії (Москва, Ленінград, Кіров і т. ін.).

І стало все у рідному місті чужим...

Та життя тривало, бо, як казали моя старенька бабуса: “Життя — це великий МУС”. Не хочеш, а мусиш. І так я закінчила вже не в елітному дівочому ліцеї, а в змішаній середній школі № 23 навчальний рік. Зразу влаштувалася на роботу, щоб мати довідку з місця роботи і не потрапити у свої шістнадцять на шахти Донбасу.

Коли почала працювати помічником секретаря в університеті, трохи заспокоїлася. Робота мені подобалася, було цікаво спілкуватися з різними людьми, викладачами, студентами. Доручали заповнювати анкети. Мене дивувало, що викладач українського університету, української національності, не знає жодної мови, крім російської, і я запитувала їх. Одні казали, що забули за роки служби в армії, другі — за роки війни, треті — жили або вчилися в Росії. І ніхто не зізнався, що так комфортніше, так не запідозрять у націоналізмі.

Наші буковинці збиралися і таємно вивчали рідну мову, історію, пісню, хоч румуни за це називали більшовиками і карали. Прийшли “визволителі” і тих буковинців також карали як націоналістів, ОУНівців. Я почала розуміти тих радянських інтелігентів, коли через кілька років почалася русифікація, коли мене вісім років перевиховували в

Орися на вечорі французької мови в ЧДУ, два місяці до арешту, 1947 р.

У полоні споминів

“особливих лагерьх” Казахстану, коли, повернувшись додому, в Україну, скрізь розмовляли й вели документацію російською, хоч до 1989 р. не було законодавчого закріплення російської мови як державної. Розквітав суржик, тяжко було знаходити рідне слово, яке б не було калькою. А хіба сьогодні “тихою сапою” не викорінюють в Україні рідну мову, пісню різні бондаренки, колесніченки?

1944 року, коли в університеті оголосили набір на підготовчі курси, я зразу подала документи, закінчила їх успішно і 1945-го вступила на філологічний факультет, французьке відділення. Було велике бажання вчитися, здобути вищу освіту. Я ніби відроджувалася, слухаючи лекції таких викладачів, як Коропатова (антична література), Лозовик (теорія літератури), Калош (французька мова), Гуля (західноєвропейська література), Колесник Іван Семенович (українська мова). А яким відкриттям були для нас виступи М. Рильського, В. Сосюри, А. Малишка.

Потроху я звикла до університетської родини, не допускаючи навіть думки, що в ній можуть бути донощики, провокатори. А тим часом починалося полювання на тих, хто був у полоні або на роботі в Німеччині чи в окупації. У наших західних областях полювали на буржуазних націоналістів, ОУН, УПА, свідків Єгови, інших сектантів, космополітів, хто не здавав “контрибуцію”.

В університеті вже в перші дні 1945 року із тих, кого я знала, було арештовано шістьох осіб. Їх засудили, батьків вивезли: кого на Урал, кого на північ, кого на Далекий Схід. Так тривало з року в рік. Попереду 1946—1947 рр. — голод. Багато людей загинуло у колишніх бесарабських повітах. У місті тим, хто працював, давали хлібні картки, була якась зарплата. “Вища каста” отримувала гарні пайки, американські консерви, тро-

Орися з батьками, 1938 р.

фейні речі, а в селян, тих, хто годував місто, повигрібали все до зернини. Голодні люди розбрелися хто в Галичину, хто в чернівецькому напрямку. Там, де діяли повстанські боївки, трохи бо-ялися обдирати людей і вони не гинули, виживали та ще й голодуючих рятували.

І в цей складний час нас, студентів філологічного факультету, як баранів гнали в деканат, деканом був тоді Чернець, і під його особистим контролем давали кожному підписати колективний лист-подяку нашому “дорогому, мудрому батькові і вождю Сталіну” за те, що нас, голих, босих, голодних, визволив із румунського ярма, подарував нам щасливе, заможне життя. Який цинізм!

І ось в один із таких гнітючих днів мені сказали, що мене шукає якась дівчина. Коли я підійшла, очам своїм не повірила. Це ж Одарка Майданська! Ми колись училися в одному ліцеї, тільки вона була на шість років старша. Походила вона з освіченої, учительської родини, справжніх інтелігентів, патріотів. Щира, скромна, добра, надійна подруга, розумна, начитана. Виявилось, що вона була в Галичині 1944 року і повернулася в Чернівці, вступила на українську філологію. Разом із навчанням поєднувала працю (співала в хорі Буковинського ансамблю).

Та не судилося нам тоді здійснити мрії про вищу освіту. Вже в червні 1946 р. Одарку-Марію арештовують і засуджують... 3 січня 1948 р. дійшла черга і до мене. “Сколотили” групу з 13 осіб: двоє з медінституту, четверо з учительського інституту і семеро з університету. Дев'ятеро з них я вперше побачила на суді. Але прокурор Гайхман із пафосом заявив судді Кузнецову: “Перед вами лучшие студенты университета, мединститута, учительского института, отличники учебы, спортсмены, активные участни-

Політв'язень писав книгу понад шість десятиліть

Євген ЦИМБАЛЮК,
Рівненська обл.

Він покинув рідну домівку у 16 років, повернувся — у 27. За оті проміжні 11 літ пережив багато: від участі в ОУН до заслання на Колиму. Коли ж дочекався волі і повернувся у село Пирятин Дубенського району, то найбільше мріяв про зустріч із батьками — гарячі обійми, сльози радості. Та рідна мати з порога не впізнала сина, покликала батька — і той знизує плечима й розводить руками. Мовляв, щось плутає непроханий гість. Але через мить господар запитує: “Почекайте-но, наш син був без пальців і з родимкою під плечем...”. Захожий піднімає руку. Справді, немає пальців на руці — колись через необережність відтяло. Описля знімає сорочку, повертається спиною... А далі — пронизливий крик матері: “Це ж справді наш Мішка! З поверненням тебе, сину!” Ось так до невпізнанності виснажила доля повстанця й політв'язня Михайла Макарука, котрого після війни заарештували як зв'язкового УПА і засудили до двадцяти років каторжно-виправних робіт і п'яти років позбавлення прав.

Цей життєвий епізод із книги “Доля селянок”, автор якої Михайло Макарук. Її презентація відбулася у Державному історико-культурному заповіднику міста Дубна. Відбулася, на жаль, уже без автора, життєвий шлях якого обірвався до виходу у світ його вистражданого дітища. Відтак на презентації книги про долю її автора розповідали брати Михайла, а про долю рукопису, зміст книги — редактор та упорядники, письменники Микола Пшеничний, Любов Пшенична, Сергій Курінний, журналіст Микола Мороз, колишні політв'язні.

До своєї книжки автор ішов понад шість десятиліть. Спогад до спогаду, сльозина до сльозини, сторінка до сторінки (і в таборі, і на волі) — ось так він творив історичну повість, в основі якої лише факти, власна доля, довкола якої і розгортаються події, починаючи з 1939 року, коли в його рідний Пирятин в'їхали “совєти”. А далі була війна, пам'ятна з перших її хвилин, бо, розбуджений гулом літаків, автор став свідком повітряного тарана. Пізніше про цей таран, здійснений лейтенантом Івановим, складатимуть легенди, самому ж льотчикові (помертню) присвоять звання героя... А ось як насправді усе відбувалося — Михайло Макарук розповідає у книжці, бо бачив усе сам.

Другий розділ називається “Справжня справа”, і в ньому акцентовано на зародженні в душі юнака бойових, патріотичних почуттів до України, їх прояв під час виконання різних завдань (головним чином у ролі зв'язкового). Не прикрашено-правдиво постають бої, які вели повстанці з німцями й енкаведистами. В декількох із них брав участь і герой оповіді.

У деталях виписано перебування колишніх упівців на рудниках. Там були серед засуджених і такі, які “уповали на советскую власть”. Мовляв, вона змилюється... Для прикладу, яскравий епізод, коли робітник-каторжанин виконав дві норми, а йому замість відпочинку “впаяли” ще один наряд.

Зрештою, Михайло Макарук мав намір завершити книжку роздумами із сучасності — наскільки виправдалися чи не виправдалися його колишні мрії-сподівання на вільну державу. На жаль, не встиг... Але, як зазначає письменниця Любов Пшенична, може, справді, Михайло Макарук, звільнившись від отого непомірного вантажу, який носив із собою невідступно, став легким душею і полинув у засвіти, щоб оцінювати нас із вічності.

Валерій ЧЕРЕДНИЧЕНКО,
почесний філателіст АсФУ,
Київ

Поштові марки, як один із атрибутів державності, з’явилися в Україні в часи УНР та ЗУНР і посіли чільне місце в колекціях і каталогах світу. В наш час, після відновленої державності, випущено вже понад 1100 українських марок і блоків. Їх сукупність, розмаїття і якість, разом із художніми маркованими конвертами (1500 назв), які також є повноцінним, хоча й дещо менш популярним у порівнянні з поштовими мініатюрами, філателістичним матеріалом, дозволяє проілюструвати будь-яку тему з українознавства. Паралельно з цим зростає рівень культури задоволення потреб колекціонерів знаками поштової оплати та зміцнювалася співпраця між Укрпоштою та Асоціацією філателістів України.

Тому й думалося ще три роки тому, що Україна як держава утвердилася, нелегке становлення сучасної української марки нарешті відбулося й настала фаза її зміцнення та подальшого зближення, зберігаючи свій національний колорит та індивідуальність, що є, до речі, однією із вимог Всесвітнього Поштового Союзу, зі знаками поштової оплати європейських країн.

У досягненні помітних успіхів брали участь чимало держаних мужів, працівників пошти, колекціонери, поліграфісти. Словом і ділом про марку дбав Президент Леонід Кравчук. Чимало зробили відповідальні працівники пошти Василь Боярчук, Микола Стародуб...

Низка історичних поштово-філателістичних подій реформаторського формату відбулася, коли керівні посади (генерального директора “Укрпошти”, міністра зв’язку та голови Державного комітету зв’язку) обіймав Дмитро Худолій. Найважливіші з них — поява 1995 року журналу “Пошта та філателія України”, трансформованого 2000 року в “Філателію України”; відкриття в Києві у вересні 1998 року магазину “Марка України” і найважливіше — створення Дирекції “Видавництва “Марка України”.

Поступово новоствореній Дирекції вдалося налагодити повсякденні конструктивні й плідні, хоча й природно складні, взаємовідносини не тільки з АсФУ, а й із прихильниками української марки в зарубіжжі, художниками, Редакційно-художньою радою з питань видання поштових марок, маркованих конвертів і карток та з Поліграфічним комбінатом “Україна” із виготовлення цінних паперів. І, як наслідок, наші марки з кожним роком ставали все кращими, а ми, колекціонери, окрім того ще й завдяки названню вище журналу та магазину, які швидко стали відомими в країні та за кордоном, стали відчувати себе, незважаючи на постійну нашу критику, рівноправними перспективними партнерами в світовій філателістичній спільноті.

Гріх було б не сказати про діяльність голови АсФУ, Почесного зв’язківця України Володимира Бехтіра (1946—2009). Володимир Бехтір був серед тих, хто почав думати й дбати про появу національних знаків ще до прийняття Декларації про державний суверенітет. Після проголошення Незалежності, очолюючи філателістичну організацію країни, він щоденно працював із поштою на громадських засадах, а з 2000 року й до останніх годин свого життя — штатним відповідальним працівником Видавничого центру “Укрпошти”.

До створення марок і конвертів із самого початку було залучено чимало талановитих митців: Олеса Івахненка, Олега Снарського, Юрія Логвина, Володимира Тарана, Олексія Штанка, Катерину Штанко, Миколая Кочубея, Костя Лавра, Владислава Єрка та багато інших — імена всіх художників (далеко за сотню), поруч із їхніми творами, назавжди увійшли у філателістичні каталоги.

Чимало своїх знань та енергії вклали в художні мініатюри члени демократичної Редакційно-художньої ради: Петро Яцук,

Валентина Худолій, Володимир Іванов, Сергій Складенко, Андрій Чебикін, Володимир Бехтір, Йосип Левітас, Любомир Пиріг, Арнольд Бранделіс, Дмитро Степовик, Сергій Гальченко, Борис Тулін, Олексій Кохан, Іван Циток, Євген Тупчий, Наталія Владимірова...

Та ось 2008 року відбулася зміна керівництва УДППЗ “Укрпошта” й новий генеральний директор несподівано заходився, не шкодуючи зусиль і часу, знищувати ще молоду й остаточно не сформовану поштову марку.

Навіть громадські звернення в усі інстанції не змогли зупинити руйнівну безглузду навалу на прибутковий атрибут державності.

Спочатку закрили популярний, всесвітньо відомий журнал “Філателія України” та знищили не менш популярне комерційне найменування “Дирекція “Мар-

“Стратегія розвитку філателії”(!) та “Перспективний план випуску поштових марок”.

Фахові поштові службовці та філателісти добре знають, що основною цінністю, закладеною в їхньому предметі колекціонування, є його поштово-державне призначення. Заходи ж пошти з метою, аби привернути увагу колекціонерів і розширити коло добровольців оплачувати послуги пошти й не користуватися ними, повинні бути дуже обережними й виваженими. Виробництво марок лише для колекціонерів притаманне, як правило, деяким невеликим позаєвропейським країнам. А тепер на такому шляху виявилася й Україна. Справа забезпечення себе — великої країни — знаками поштової оплати стала другорядною у порівнянні із перебраними на себе громадськими функціями АсФУ.

Біда поштової марки

ка України”, а потім ліквідували й саму Дирекцію та розпорошили її виробничий творчий колектив. І уже 2009 року раптово, посилюючи і дійсно великі надлишки марок і маркованих конвертів, було припинено друкування запланованих і очікуваних у країні й світі українських знаків поштової оплати! Стан держави без поштово-філателістичного пульсу тривав аж поки з гори не дали знати, що посади генерального директора недостатньо, щоб пошта й країна жили без поштових марок, наділені особливими, ледь не магичними, властивостями літопису та художнього відображення стану держави, за що, до речі, вони, ці папірці, й удостоєні честі бути глобальним об’єктом колекціонування людей усіх соціальних груп, від школярів до королівських династій і президентів країн. Тож через понад піврічну зупинку, пульс виходу державних знаків поштової оплати нарешті відновився, але хронічна аритмія і непередбачуваність негативно впливає на чисельність колекціонерів і не дає спокою найстійкішим із них до сьогодні.

Після двох історичних періодів (становлення й нанесення ледь не смертельної шкоди) настав третій етап — “прикривання овечою шкурою”, коли під “фанфари” декларацій і дій нібито турботи про філателію негативні процеси поглиблюються.

Замість ліквідованої Дирекції “Марка України” було створено альтернативну структуру “Відділ філателії (виділено В.Ч.) та забезпечення маркованою продукцією”. Окрім назви, парадокс ще й у тому, що в відділі не тільки немає жодного філателіста, а й того впливового, хто міг би слухати й розуміти своїх споживачів — колекціонерів.

“Розроблено”, знову ж без участі АсФУ, мертвонароджені “документи”

Наочне підтвердження вище викладеного — конверт із моєї колекції 1980-х років — часу піку отримання державою великих грошових надходжень від реалізації радянських марок із залученням Всесоюзного Товариства Філателістів — повернутий у Тернопіль його відправнику, відомому філателісту О. В. Павлову поштовим відомством Ленінграда із відтиском штамп “Возвращается. Почта СССР филателией не занимается”!

Некомпетентність і впертість, конфронтація зі своїми споживачами-філателістами, невміння працювати не тільки з громадською організацією, а й із художниками, Редакційно-художньою радою (до того ж ослабленою виведенням із її складу найактивніших членів, як, наприклад, відомого в країні та світі професора мистецтвознавства й богослов’я Д. Степовика й талановитого художника М. Кочубея), зарубіжними колегами, нездатністю встановити ділові контакти із службовцями апарату Верховної Ради, причетними до формування постанов, у яких йдеться про випуски ювілейних поштових марок, привели до таких наслідків:

— пониження рівня енциклопедичності й інтелектуалізму тематичних планів і вилучення з них уже оголошених і навіть розроблених митцями проектів (спільний українсько-французький випуск 2010 р. “25-річчя трагедії на Чорнобильській АЕС”, “Народна дитяча іграшка”);

— хаос і непередбачуваність у введених в обіг нових художніх мініатюр (перша марка 2011 р. з’явилася тільки 12 квітня, зате в останній квартал із муками виходить ледь не половина річних серій марок і блоків, серед яких, до речі, і “Щедра Україна. Весна” — 25 листопада);

— інерція минулих років поступово згасає й крива якості марок відповідно опускається донизу (“Провідники козацьких повстань”, “Сім природних чудес України”, “СНІД. 30 років” тощо);

— хронічний дефіцит у країні, художніх і широковживаних знаків поштової оплати та спекулятивні випуски (див. “Урядовий Кур’єр” від 17.05.2011, “Голос України” від 30.07.2011 та інші в цьому часописі публікації, “Літературна Україна” від 29.09.2011, журнал Універсум, № 9—10, 2011);

— принтерні зміни номіналів на вже надрукованих марках, що можна співставити поруч із друкуванням відомчих грошей (див. “Голос України” від 30.07.2011);

— не усвідомлення, що новий вид діяльності пошти “Власна марка” — особлива, побічна послуга і не є повноцінним знаком поштової оплати;

— нецивілізоване обслуговування своїх клієнтів.

Ледь не кожній частині цього переліку можна було б присвятити окрему статтю. Наведу лише один приклад.

Сьогодні про те, що Україна, ще донедавна не маючи державності, займає дивовижно видатне місце в історії космонавтики, знає чимало українців і таке бачення поступово поширюється по всій земній кулі, у чому чимала заслуга й поштових мініатюр. Пласт вітчизняних марок: “Засядько”, “Константинов”, “Кибальчич”, “Кондратюк”, “Корольов”, “Глушко”, “Ягель”, “Челомей” та чимало інших зайняли помітне місце в “космічних” колекціях і філателістичних каталогах світу. 2011 року, коли відзначалося 50-річчя із дня польоту першої людини в космос, у нашій пошті була ще одна нагода заявити про себе з новою силою, перед привабливістю якої не зміг би встояти жоден колекціонер-“космонавт” світу! Маю на увазі мініатюру, присвячену Валентину Бондаренку, який у 24 роки загинув внаслідок пожежі у сурдокамері за три тижні до польоту Юрія Гагаріна. Коли подібна трагедія сталася через декілька років після цього із трьома американцями, то про це відразу ж стало відомо зі скорботою і співчуттям усьому світові й багато країн присвятили їм марки. Про нашого ж співвітчизника, який жертвовно впав на історичному шляху людини до зірок, що його із почестями поховали в Харкові, а друзі, відомі космонавти, відвідують могили свого улюбленця при кожній нагоді, стало відомо широкому загалу лише в час перебудови, а поштової марки з його образом усе ще немає. Аби заповнити цю прогалину, від АсФУ та одного з членів редакційно-художньої ради письмово і вчасно була внесена відповідна пропозиція. Далі відомо, що у “Відділі філателії” перейнялися цим проектом і працювали над його реалізацією. Та ось несподівано, як сніг на голову, на засіданні редакційно-художньої ради для затвердження, коли вже щось змінити й доповнити було запізно, виставили готову до друку марку “50 років космічній ері” із портретом Юрія Гагаріна. Запитання, чому ж поруч немає марки із портретом Валентина Бондаренка, залишилося без відповіді.

Так замість цікавої України, а також Росії й усьому світові художньої мініатюри з’явилася ще одна марка з портретом (не подумалися навіть зобразити Юрія Гагаріна, наприклад, під час візиту до України), яких безліч.

Що тут скажеш! Будь-які аргументи безсилі. Навіть “золоті яйця”, які приносять реалізації марок колекціонерам не потрібні ні пошті, ні державі. Щодо долі філателії, то за великим рахунком (і коли умовно на якусь мить не приймати до уваги, що філателісти — громадяни своєї держави і небайдужі до її долі) у великій країні, як наша, вона, незважаючи на великі втрати, залишається невмирущою. Навіть не маючи державності, колекціонування українці було й живилося “підпільною поштою”, безліччю марок періоду УНР і вибірково радянськими емісіями.

Молоді студентки Інна Добросько та Любов Гончаренко, які кохаються в літературі, відвідали київські книгарні і поділилися своїми враженнями з читачами нашого тижневика. Їхні розповіді, які ми пропонуємо, досить оптимістичні: українська книжка поступово стає популярною.

Книгарні Києва

Радіо, телебачення, а особливо комп'ютери як джерела інформації створили потужну конкуренцію книжці. На щастя, поціновувачі книжок ще не зникли. Адже книга — інтелектуальна цінність, яка не тільки збагачує внутрішній світ, підвищує рівень знань, а й розвиває мислення. Книги — справжня скарбничка мудрості. Недаремно здавна люди збирали книжки, створювали бібліотеки.

Я хочу розповісти про кілька книгарень Києва, щоб читачі могли вибрати, у якій купувати різноманітні видання.

Інна ДОБРОСЬКО

Книгарня “Є”

Першу книгарню цієї мережі було відкрито 21 грудня 2007 року в Києві. Менш ніж за рік вона набула репутації крамниці з найбільшим вибором українських книжок, а також стала відома як місце культурних зустрічей. На 15-му Форумі видавців у Львові 2008 р. Книгарню “Є” визнано найкращою в Україні Книгарнею року.

Тут можна придбати довідкову, економічну, історичну, комп'ютерну, медичну, навчальну, релігійну, юридичну, технічну, художню літературу. Є книжки з кулінарії, збірки поезії, публіцистики, великий вибір дитячої літератури. Є місця для читання.

На полицях можна побачити твори сучасних українських письменників: Ліни Костенко, Юрія Андруховича, Ірени Карпи, Сергія Жадана, Володимира Лиса, Лади Лузіної, Любка Дереша, Івана Драча та ін.

У київській Книгарні “Є” — близько 20 000 назв книжок. Тут можна придбати видання за доступними цінами та замовити через інтернет-магазин. У середньому книжка коштує 40—60 гривень.

Тут проводять різноманітні презентації, зустрічі з письменниками, літературні читання, лекції закордонних та українських інтелектуалів, дипломатів, експертів і публічних діячів, круглі столи, дискусії, майстер-класи та заходи для дітей, кіноперегляди та музичні заходи, прес-конференції.

У Києві по вул. Лисенка у Книгарні “Є” нещодавно відбулася презентація книжок львів'янки Дари Корній “Тому, що ти є” та киянки Міли Іванцової “Ключі від ліфта”. Авторка передмови до роману

“Ключі від ліфта”, письменниця Ірен Роздобудько, зазначила: “Усі чотири долі головних героїв несподівано переплітаються в мить, коли зупиняються ліфти... Це, власне, і стає рушійною силою сюжету книжки. Кожен, безумовно, побачить у романі щось своє. Читача неодмінно зачепить думка про ті символічні ключі, які можуть змінити твою долю”.

Дару Корній читає молодь — та, що ще вчора не уявляла свого життя без сутінкової саги Стефані Майер... Третя премія Всеукраїнського конкурсу “Коронація слова—2010” — не межа літературних можливостей володарки звання “Дебют року” Дари Корній.

Про роман “Тому, що ти є”: перед справжнім коханням навіть суворий поганський Числогот може перетворитися на такого собі Амура! Є жінка, життя якої добігає кінця. Є чоловік, для якого вона і є життя. І є кімната номер ?, з якої їхнє життя почнеться спочатку, майже спочатку...

У січні відбулася презентація книжки письменника, журналіста та режисера Михайла Бриниха “Хліб із хрящами”. Це роман про голод і нещасливість, про ген канібалізму і морок свідомості. Книга присвячена темі живих мерців, події відбувається в одному із сіл Київської області. Назва села неіснуюча, але більшість персонажів мають реальні прототипи, як зізнався автор. На обкладинці — сюрреалістична робота культового французького художника Олів'єра де Сагана, який особисто дав дозвіл на її використання.

Книгарні “Є” також можна відвідати в Івано-Франківську, Львові, Харкові, Тернополі, Вінниці, Володимирі-Волинському.

Мережа магазинів Empik

Empik — гарантія вишуканого смаку та високого рівня обслуговування. Тут можна придбати книжки, музику, фільми, відео, канцелярські товари, сувенірну продукцію, м'які іграшки, квитки, пресу тощо.

Магазини Empik є у Києві, Вінниці, Дніпропетровську, Запоріжжі, Миколаєві, Одесі, Полтаві, Сумах, Харкові та Херсоні. В Києві 5 книжкових магазинів цієї мережі.

Empik пропонує відчутти “живу культуру” у всіх її проявах і формах: тут відбуваються зустрічі з авторами, тематичні конференції, презентації фільмів, концерти, художні виставки.

“Могилянська книгарня”

“Могилянська книгарня” з'явилася у квітні 2009 року, але за недовгий час свого існування уже встигла взяти участь у “Країні мрій”; побувати на книжковій виставці, присвяченій 200-річчю Миколи Гоголя; представити свої книжки на книжковому ярмарку фестивалю “Червона Рута” та взяти участь у “Святі французької книги”.

“Могилянська книгарня” — культурно-просвітницький центр, що добирає та розповсюджує свою літературу різних напрямів і жанрів, також тут представлено понад сто інших видавництв.

Видавництво “Смолоскип”

Видавництво “Смолоскип” було створено в еміграції. Після здобуття Україною незалежності перенесло свою діяльність в Україну. У США “Смолоскип” видавав ди-

сидентську і правозахисну літературу, а також твори українських письменників, репресованих сталінським режимом. В Україні “Смолоскип” видає дебютні книжки наймолодших авторів.

У 1968—1990 рр. світ побачили збірки поезій Ліни Костенко, Василя Голобородька, Олени Теліги, Ігоря Калинця, Миколи Руденка, Святослава Караванського, Тараса Мельничука, Атени Пашко, Олесь Бердника, оповідання і романи Олесь Гончара, Михайла Осадчого, Миколи Руденка, Бориса Антоненка-Давидовича; твори самвидаву, дослідження і документи Валентина Мороза, Олесь Бердника, Миколи Руденка, Василя Стуса, Євгена Сверстюка, Євгена Крамара; п'яти томник творів Миколи Хвильового, одностомник Леся Курбаса, публіцистичні й літературознавчі праці Григорія Костюка і Юрія Шевельова (Ше-реха); брошури українською й англійською мовами. Видавництво влаштувало презентації і літературні вечори, присвячені творчості Миколи Хвильового, Бориса Антоненка-Давидовича, Миколи Руденка, Докії Гуменної, Григорія Костюка, Петра Одарченка, театральній діяльності Леся Курбаса майже в усіх великих містах Америки й Канади.

Тут видають художню літературу, словники, довідники, каталоги, мемуаристику, літературу для дітей, серії “Розстріляне від-родження”, “Політичні ідеології”, “Шістдесятники”.

Любов ГОНЧАРЕНКО

Щодня з'являється дедалі більше інтернет-магазинів, а звичайні книгарні зникають. А як же та неповторна атмосфера і запах нових книжок? Де ж її тепер шукати? І куди тепер іти?

Книгарня “Сяйво книги”

“Сяйво” — одна з найстаріших книгарень Києва, свою історію розпочинає з 1944 року. Тоді вона розміщувалася за адресою: вул. Володимирська, 44, але у зв'язку з розширенням 1961 року її перенесли на вул. Червоноармійську, 6. Тут колись проводили літературні читання П. Тичина, Остап Вишня, М. Рильський, С. Олійник та інші письменники, що раніше мешкали в цьому будинку.

Книгарня “Сяйво” привернула увагу громадськості наприкінці 2009 р., коли розгорівся скандал довкола приватизації будинку, що тривав аж до 2011 р. Більше року крамниця не працювала. Зараз усе ніби стабілізувалося, роботу відновлено, але вже під іншою назвою — “Сяйво книги”. Тепер це перший магазин муніципальної мережі книгарень.

Сьогодні оновлена книгарня просто чудова, в ній зробили якісний ремонт, поставили шкіряний диван і навіть облаштували ку-

точок для дітей. Тільки шкода, що нові дерев'яні полицки порожні, бо вибору майже немає. Працівники магазину заявляють, що до них постійно завозять нові твори, однак жодних змін із часу відкриття не помітно. Мабуть, єдине, що залишилося від старої книгарні, — стіни та частина назви.

“Читай город”

“Читай город” — найбільша книжкова крамниця в Києві, площа якої понад 1000 м². Асортимент вражає різноманітністю. Та й потрапити до неї неважко, бо розміщена вона майже біля станції метро “Мінська” і працює цілодобово.

На полицях цієї книгарні можна знайти літературу на будь-який смак, але особливо багато класики. Також тут чи не найбільший вибір сучасної української літератури і при-

Читай город

дбати її можна за доступними цінами, в середньому 28—55 грн. Правда, серед видавництв тут вибір не великий, майже всі полиці з українською книгою захопили “Фоліо”, “Нора-Друк” та “Книжковий клуб” Клуб сімейного дозвілля.

Окрім книжок, на території крамниці є невеличке кафе, в якому можна відпочити й ознайомитися зі своєю новою покупкою.

“Читайка”

“Читайка” — ця крамниця неподалік від метро “Петрівка”, і якщо стежити за вказівниками на вулиці, знайти її легко.

Зайшовши до крамниці, ви побачите ретро-валізу з книгами для тих, хто захоплюється буккроссингом. Усередині книгарня простора, затишна, якщо ви не знайшли того, що хотіли, консультанти завжди нададуть необхідну інформацію, вони тут привітні і добре орієнтуються в літературі.

У “Читайці” гарний вибір фантастики й дитячих книжок. Українська література вражає різноманітністю. Найпопулярніші серед письменників: Любо Дашвар, Ірена Карпа, Оксана Забужко. За одну книжку доведеться заплатити від 30 до 65 грн (окрім колекційних).

Тут проходять різні благодійні акції, в яких кожен може взяти участь. Якщо у вас є дитячі книжки в гарному стані, то приносьте їх у магазин і вони обов'язково потраплять до рук дітей із притулків.

“Будинок книги та медіа”

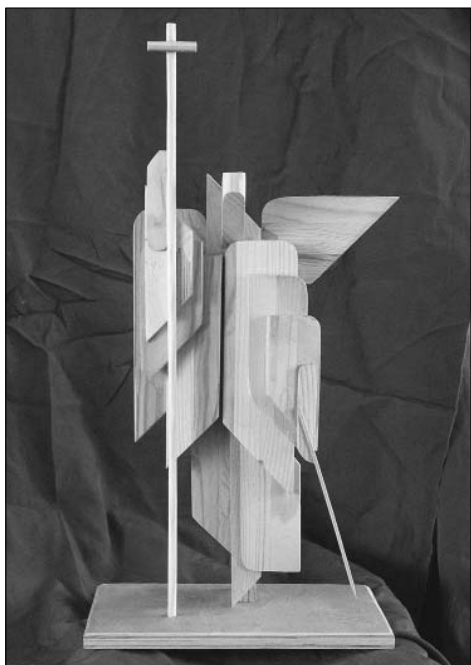
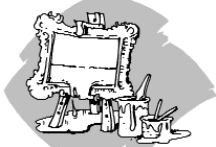
Якщо в “Читайці” вам не вдалося відшукати чогось для себе, то на Московському проспекті, 6, можна знайти ще одну гарну крамничку “Будинок книги та медіа”.

Асортимент тут, так би мовити, “всього потрошку”, а от ціни трохи вищі. Головний недолік магазину — там незручно орієнтуватися, але, на щастя, є консультанти, які допоможуть у пошуку.

“Літера”

Щоб знайти “Літеру”, потрібно бути дуже уважним, адже розміщена вона у підвалі по вул. Малишка, 2 (лівий берег Дніпра).

Книгарня простора, тиха й затишна, але я не помітила жодного консультанта, тому покладатися тут можна лише на себе. Асортимент широкий, багато колекційних видань, хоча більша частина російською мовою, навіть серед навчальної літератури. Звичайно, був і стенд від українських видавців, але не письменників: їх там доволі мало і лише популярні — Л. Костенко, Л. Дереш, С. Жадан, І. Карпа та ін.

Архістратиг Михаїл. 2011 р.

Уляна ВОЛІКОВСЬКА

“Я творю для того, аби люди не забували, що в них є душа”, — творче кредо живописця-графіка Валерія Франчука. Символізм і водночас простота і ширість заворюють у його картинах. А експозиція у Літературно-меморіальному музеї-квартирі П. Тичини відображає ще одну грань митця як скульптора. Тут представлено низку робіт із дерева, над якими автор працював півтора року. Усі вони поділяються на серії “Євангеліє”, “Скіфи”, “Свіча пам’яті”, “Вчора, сьогодні, завтра”.

Особисте бачення світу митця і вишуканість — у кожній роботі. Уважний глядач, навіть не знаючи, чия це виставка, відчує стиль і філософську думку Валерія Франчука. Загострені кути робіт, видовжені лінії дерев’яних скульптур подібні, як і в живописних творах митця. Проте несподіваність підходу в тому, що автор створив скульптури шляхом накладання площин, витворюючи таким чином об’ємно-просторові фігури та композиції. Подібного стилю у скульптурі, здається, немає ні в кого. Цікаво, що митець використав клеєне

Душа у дереві

дерево, яке грає різними барвами та відтінками, випромінюючи тепло.

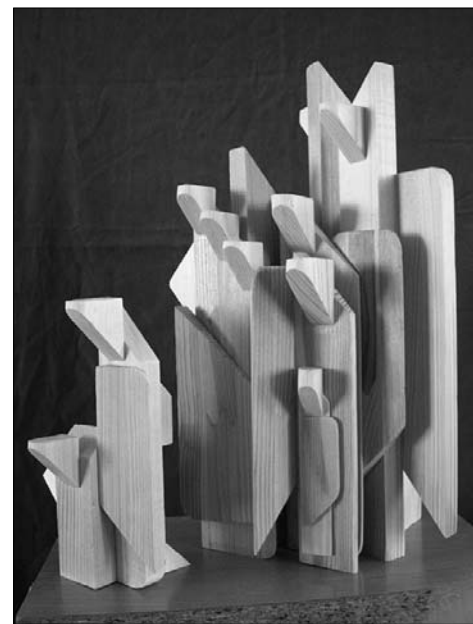
— Таке враження, що ці площини — десь на підсвідомому рівні — є своєрідним нашаруванням історичних епох, які складають систему світобачення, — так трактує символіку творів директор музею Тетяна Сосновська.

Робота над дерев’яними скульптурами розпочалася з першого образу, який матеріалізувався у композицію “Марія, Ісус, Йосип” із серії “Євангеліє”. Ця серія для митця була справжньою таїною. “Я не міг би взятися за таку роботу, за ці святі образи, якби не мав у душі віри в Бога, — каже Валерій Франчук. — Це дуже відповідально. Адже, беручись до будь-якої роботи, треба вірити в те, що зможеш створити щось неповторне і представити людям так, як бачиш тільки ти. Я відчув, що саме у скульптурі з дерева зможу передати святі образи. Ось як колись із молитвою підходив до дерева, так нині з мольбою у цих творах іду до людей...”

А почалося все з того, що у майстерні Валерія Олександровича три роки лежало

дерево для підрамників. Чомусь рука не піднімалася порізати цей матеріал. Якось художник приклав шматочок зрізу з рейки до дощечки, яка йшла об’ємом, і побачив, що народився святий образ... Так розпочалася серія “Євангеліє”, яка розрослася у цілу розповідь. Згодом з’явилися образи “Покрови Пресвятої Богородиці”, небесних воїнів і слуг Господніх “Архістратига Михаїла”, “Юрія Змієборця”, страстей Христових — “Христова дорога” і апофеозу — “Христового воскресіння”. Цікаво, що у витворених постатях немає облич, адже всі вони є узагальненими святими образами. Дивлячись на це боже дійство, на глибинну символіку, виникає неймовірне хвилювання.

“Євангеліє” плавно перетікає у серію “Свіча пам’яті”, яка присвячена борцям за незалежність України та українцям, що загинули внаслідок репресій більшовицького режиму та масової косошці голодоморів. Особливо вражає композиція “Незламні”. Тут постаті матері, дитини, воїнів, які проходять крізь віки, тримаючи у руках хто хрест, хто спис... Цікава композиція “Коб-

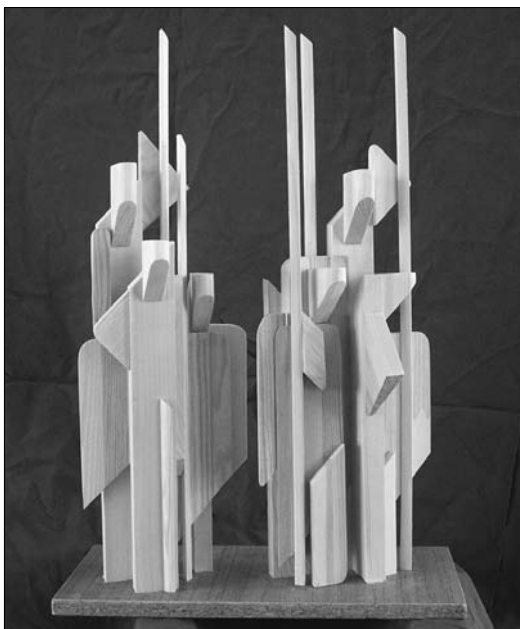

То не журавлів сумні ключі. 2011 р.

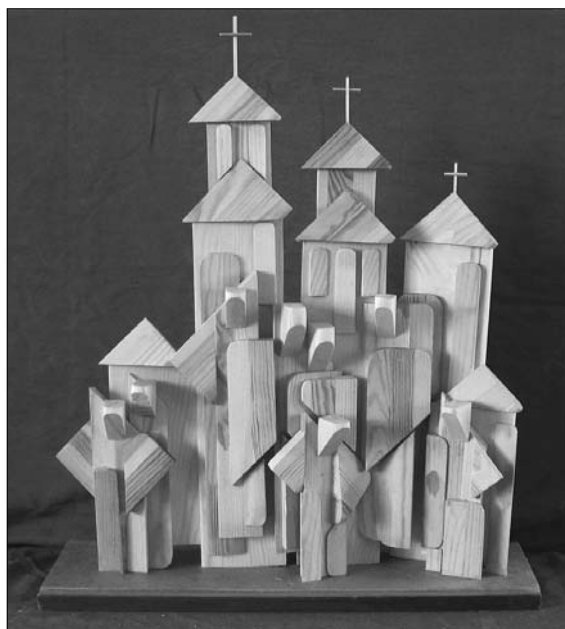
зарі”, де стоїть мати, тримаючи на крилах співців, які піднімаються в небо зі своїми бандурами та кобзами. Композиція “Дерево життя” надзвичайно містка і глибока. Тут мати, на чийх крилах виростають синьодочки, які йдуть у світ, витворюючи величезне дерево поколінь.

Серія “Свіча пам’яті” доповнює серію “Скіфи”, що занурює глядача у глибину віків і відображає велич наших волелюбних пращурів.

“Вчора, сьогодні, завтра” — серія малих скульптурних експериментальних композицій, яка відображає певні зрізи життя і мрії сучасної людини про майбутнє. Цікава робота, у якій закодована стародавня назва України, що народилася під знаком Тельця. “Укра” постає як якесь неземне явище. Тут водночас читається образ вільного птаха та образи трьох людських постатей, які наче накинули на себе його крило... Впадає у вічі “Біла ворона”, яка відображає вічне протистояння білого і чорного, добра і зла. Абстрактні образи “Закохана”, “Рішуча”, “Заклопотана”, “Впевнена” кожна людина, яка вміє фантазувати, потрактує по-своєму...

Скіфи. 2011 р.

Оборонцям Десятинної церкви. 2011 р.

СЛОВО *Просвіти*

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА»
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

ПЕРЕДПЛАТА — 2012

Вартість передплати
(з доставкою і поштовими витратами):

Поштовий індекс — 30617, сторінка 68 в “Каталозі”

на 1 місяць	9 грн 37 коп.	на півроку	53 грн 37 коп.
на 3 місяці	27 грн 51 коп.	на рік	105 грн 54 коп.

Ви — зі “Словом Просвіти”, бо це — Ваша газета!

Засновник:
Всеукраїнське
товариство “Просвіта”
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

В.о. головного редактора
Євген БУКЕТ
Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова),
Ярема ГОЯН,
Павло МОВЧАН,
Олександр ПОНОМАРІВ,
Іван ЮЩУК

Заступники головного редактора
Петро АНТОНЕНКО
279-49-47,
Євген БУКЕТ
279-39-55

Заступник головного редактора
з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел/факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК
Відділ просвітницької роботи
Надія КИР'ЯН
270-55-57
Відділ культури
Микола ЦИМБАЛЮК
279-49-47

Відділ коректури
Тетяна ЩЕРБАК
Ірина СТЕЛЬМАХ
278-63-69
Комп'ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК,
Олег БЕССЬКИЙ
278-63-69

Кореспондент
Уляна ВОЛІКОВСЬКА

Черговий редактор
Микола ЦИМБАЛЮК

Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosvity.org
http://prosvitanews.org.ua

Видруковано з готових фотоформ на
комбінаті “Преса України” у середу.
Зам. № 3301208
Наклад у лютому — 25 000

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність
інформації несуть автори.
Редакція залишає за собою право
редагування та скорочення текстів.
Редакція не завжди поділяє
погляди своїх авторів.
При використанні наших публікацій
посилання на “Слово Просвіти”
обов'язкове.
Індекс газети
“Слово Просвіти” — 30617

